

Lahden museoiden kokoelmaohjelma

2021

LAHDEN MUSEOT

LAHDEN MUSEOIDEN KOKOELMAOHJELMA

Lahden kaupunginmuseon kokoelmapoliittisesta ohjelmasta käytetään paikallista nimitystä *Lahden museoiden kokoelmaohjelma*. Ohjelmassa kuvataan Lahden kaupunginmuseon kokoelmien historia ja nykytila, ja määritellään kokoelmahallinnan periaatteet ja kokoelmastrategiset linjaukset.

Ohjelma on laadittu museon kokoelmatyötä tekevän henkilökunnan toimesta usean vuoden kuluessa, teema ja aihepiiri kerrallaan. Se on koottu Museoviraston vuonna 2015 julkaiseman Kokoelmapolitiikan muistilista museoille -oppaan pohjalta, Lahden museoiden toimintaan soveltaen.

Ohjelma on esitelty ja hyväksytty Lahden kaupungin sivistyksen palvelualueen Liikunnan- ja kulttuurin lautakunnan kokouksessa 12.3.2019 ja nimeämisten osalta museon johtoryhmän kokouksissa vuoden 2021 aikana. Ohjelmaa päivitetään ja täydennetään tarpeen vaatiessa.

LAHDEN MUSEOT

Kansien kuvat: Lahden Museot

Valokuvat: Tiina Rekola, Eetu-Pekka Heiskanen, kuvakokoelmat, Lahden museot

Teksti: Sari Kainulainen, Suvi Kuisma, Elisa Lindell, Lauri Löfman, Liisa Mäkitalo, Maija Nisonen, Helena Peippo, Hanna Suihko, Päivi Taipale, Hannu Takala, Päivi Vickholm

Taitto: Heidi Hypén

Lahden Museot 2021

KOKOELMAOHJELMAN SISÄLTÖ

3 Kokoelmahallinnan linjauksia

4 Arvot ja kokoelmastrategia

5 Kokoelmahistoria ja nykytila

5 Lahden historiallinen museo ja kulttuurihistoriallinen kokoelma

7 Kuva-arkisto ja kuvakokoelma

8 Lahden Taidemuseo ja taidekokoelma

10 Hiihtomuseo ja talviurheilukokoelma

11 Julistemuseo ja julistekokoelma

13 Radio- ja tv-museo ja radio- ja tv-alan kokoelma

14 Lahden kaupunginmuseon kokoelmat, aineistotyypit ja painopisteet

14 Arkeologiset kokoelmat (kulttuurihistoriallinen kokoelma)

15 Hiihtomuseon kokoelmat

16 Julistekokoelmat, Lahden visuaalisten taiteiden museo Malva

18 Kulttuurihistorialliset kokoelmat

20 Kuvakokoelmat

22 Radio- ja tv-museon kokoelmat

23 Lahden kaupungin taidekokoelmat

26 Päijät-Häme -arkisto

28 Kokoelmahallinta

28 Kokoelmien tallennusperiaatteet ja kokoelmiin liittämisen kriteerit

30 Museo-objektin tai -kokoelman merkitysluokka

31 Poistot Lahden museoiden kokoelmista

33 Kokoelmatyö

33 Kokoelmaprosessi

37 Kokoelmien hoito, konservointi

39 Säilytystilat ja niiden olosuhteet

41 Säilytysmateriaalit ja suojaaminen

42 Kokoelmien turvallisuuskysymykset

43 Kokoelmien saavutettavuus ja käyttö

45 Kokoelmien käyttäjät

49 Kokoelmapalvelut

54 Kokoelmien käytön rajoitukset

56 Liite 1. Jatkoa kappaleelle:

Lahden historiallinen museo ja kulttuurihistoriallinen kokoelma

KOKOELMAHALLINNAN LINJAUKSIA

Hallinto ja kokoelmat

Museotoiminnan perusta on museokokoelma ja museon keskeinen tehtävä on dynaaminen ja systemaattinen kokoelmahallinta, joka pitää sisällään kokoelmien perustellun kartuttamisen, tutkimisen, esittämisen ja julkistamisen sekä säilyttämisen. Kokoelmiin talletettu aineellinen ja henkinen perinne säilyttää kansallista ja alueellista identiteettiä ja toimii muun museotoiminnan tärkeänä lähtökohtana.

Lahden kaupunginmuseo on Lahden kaupungin Sivistyksen palvelualueen ja siellä hyvinvointi- ja vapaa-ajan lautakunnan alainen palveluyksikkö. Lahden kaupungin hallintosäännössä, sivistyksen palvelualueen osuudessa, on kiteytetty myös museota koskeva toiminta-ajatus, jossa todetaan pyrkimys edistää lahtelaisten hyvinvointia, elämänhallintaa, oppimista ja osallisuutta sekä kaupunkiseudun vetovoimaisuutta. Lahden museot toimii Päijät-Hämeen alueellisena vastuumuseona (entinen maakunta- ja aluetaidemuseo), joten myös alueellisen taide- ja kulttuuriperintöalan toiminnan tukeminen ja yhteistyö ovat museon keskeisiä toiminta-alueita. Lahden museoiden kokoelmat käsittävät Hiihtomuseon kokoelmat, kulttuurihistorialliset- ja kuvakokoelmat, Lahden visuaalisten taiteiden museo Malvan juliste- ja taidekokoelmat, Radio- ja tv-museo Mastolan kokoelmat sekä Päijät-Häme -arkiston ja muut edellä mainittuihin aihealueisiin liittyvät käsikirjasto- ja arkistokokoelmat. Kokoelmiensa laadusta ja tallennusvastuun laajuudesta johtuen museon tehtävät laajenevat erikoisalueidensa puitteissa käsittämään myös valtakunnallisia tallennusvastuita. Näistä museo on tehnyt sopimuksen Museoviraston kanssa.

Paitsi Lahden kaupungin hallintosääntö, museon toimintaa säätelee myös yleinen museoalan lainsäädäntö sekä kaikkia museossa työskenteleviä ohjaavat kansainväliset ICOMin museoeettiset säännöt.

”Museoilla on velvollisuus hankkia, säilyttää ja edistää kokoelmiaan edistääkseen luonnonperintöä sekä kulttuurillista sekä tieteellistä perintöä. Niiden kokoelmat muodostavat merkittävän julkisen perinnön, jolla on erityisasema lain edessä ja jota kansainvälinen lainsäädäntö suojaa. Tämä julkinen luottamus edellyttää kokoelmien oikeudenmukaista omistamista, pysyvyyttä, dokumentointia, saavutettavuutta ja poistojen suorittamista vastuullisesti.”

(ICOM museoeettiset säännöt.)

Huom. Alleviivatut tekstilinkit aukeavat selainikkunaan.

ARVOT JA KOKOELMASTRATEGIA

Strategisena pohjana museon kokoelmatoimintaa ohjaa Lahden kaupungin strategia ja museon oma tulkinta siitä. Kaupungin arvot *avoimesti, vastuullisesti ja yhdessä* toimivat erinomaisesti myös kokoelmatoiminnan linjauksina. Museo vastaa kokoelmiin kuuluvan taide- ja perinneaineiston säilymisestä asianmukaisin, ammattimaisin menetelmin. Museon strateginen tavoite on tuoda ihmisiä yhteen ja tarjota keinoja oivaltaa, mistä olemme tulossa ja minne olemme yhdessä menossa. Kokoelmatyön tavoitteena on kokoelmien avaaminen yleisön käyttöön, osallistavien kokoelmahankkeiden kokeilu, ja hyväksi havaittujen uusien käytänteiden vakiinnuttaminen. Käytännössä tämä ilmenee mm. panostuksena kokoelmatietojen koko ajan lisääntyvään julkistamiseen yleisöselaimissa (kuten Finna.fi) sekä kokoelmaystävä- ja -kummitoiminnan vakiinnuttamisena osaksi kokoelmatyötä. Lisäksi yhteistyötä alueen muiden museotoimijoiden kanssa tiivistetään entisestään.

Lahden museot toimi vetäjänä Päijät-Hämeen museoiden työryhmässä, joka työsti vuosina 2018–2020 yhdeksän maakunnassa toimivan kunnallisen ja harrastajavoimin ylläpidetyn paikallismuseon kokoelmaohjelmat. Kooste maakunnan museoiden kokoelmalinjauksista on tämän ohjelman liitteenä.

KOKOELMAHISTORIA JA NYKYTILA

Lahden museoiden kokoelmahistoria kokoelmittain, perustamisjärjestys.

Lahden historiallinen museo ja kulttuurihistoriallinen kokoelma

Lahden museo perustettiin kaupunginvaltuuston päätöksellä vuonna 1924 muurari Atle Salmen ja opettaja Matti Alangon aloitteesta. Kokoelman perustan muodostivat Atle Salmen keräämät vajaat 300 esinettä sekä aiemmasta, vuoden 1912 museohankkeesta säilyneet 59 esinettä. Vuonna 1925 kokoelma saatiin esille yhteen huoneeseen kaupungintalolle. Museo sai kerääjästään myös ensimmäisen museonhoitajan. Kokoelmia alettiin kartuttaa aktiivisesti ja museohoitaja teki keruumatkoja vanhaan Suur-Hollolaan eli nykyiseen Päijät-Hämeeseen.

Vuonna 1928 museo muutti kaupungintalolta Lahden Kartanoon. Museo sai aluksi käyttöönsä rakennuksen alakerrasta yhden huoneen, suurehkon eteisen sekä yhden ikkunattoman huoneen. Näyttely uudistettiin vuonna 1932 Suomen museoliiton asiantuntijan avustuksella. Uudistuksen jälkeen museossa esiteltiin talonpoikauskulttuuria, herraskartanokulttuuria, ajokaluja, maanviljelystä, kalastusta ja metsästyistä sekä kotiteollisuutta.

1950-luvulle tultaessa Lahden historiallisessa museossa oli noin 2300 esinettä. Kokoelmista löytyi maakunnan kansanomaisia huonekaluja ja käsitöitä, maanviljelyyn liittyvää esineistöä sekä työvälineitä. Sen sijaan Lahden kylään, kauppalaan tai Lahden kaupunkiin liittyvää esineistöä oli vähän. Vuonna 1950 museon kokoelmat kaksinkertaistuivat, kun museo sai hallintaansa noin 3000 entisestä Viipurin museosta pelastettua esinettä. Muutamaa vuotta myöhemmin ministeri Harri Holma ja rouva Alli Holma lahjoittivat poikansa Klaus Holman nimeä kantavan, pääasiassa ranskalaisia ja italialaisia tyylihuonekaluja, vanhaa taidetta ja keramiikkaa sisältäneen 250 esineen muistokokoelmakokonaisuuden, joka muutti kokoelmien luonnetta tyyli- ja kulttuurihistorialliseen suuntaan. Klaus Holman muistokokoelman käyttöä määrittä ehto, että sitä oli pidettävä jatkuvasti esillä yhtenä kokonaisuutena.

Historiallinen museo ja vastaperustettu taidemuseo saivat ensimmäisen museoammatillisen johtajan vuonna 1956. Uuden johtajan ensimmäinen haaste oli Möysän koulurakennuksen muuttaminen museokäyttöön. 1950-luvun lopulla pohdittiin myös museon pitkänajan tavoitteita. Päämääränä oli museo, jossa olisi kansatieteellinen, kulttuurihistoriallinen ja Lahden kaupungin historiaa valaiseva osasto. Lahden vaiheisiin liittyvää esineistöä hankittiin mm. kansanomaisista puutyövälineistöä. Kokoelmaesineistö inventoitiin kokonaisuudessaan 1950-luvun lopulla.

Kartanon päärakennus saatiin kokonaan museokäyttöön vuonna 1968. Uusissa tiloissa museon näyttelytilat kasvoivat huomattavasti noin Möysän 450 m²:stä Kartanon 1016 m²:iin. Esille tulivat Klaus Holman muistokokoelma, Viipurin esineistöä, museon hopea- sekä raha- ja mitalikokoelma. Museon rahakokoelma oli Viipuri-kokoelman yli 1000 rahan myötä kerralla kasvanut merkittäväksi. Kartanossa oli esillä myös arkeologista esineistöä, suomalaista lasia ja fajanssia

sekä tinaesineitä, suomalaisia tyylihuonekaluja, kansanomaisia huonekaluja ja ryijyjä Päijät-Hämeestä, kotitaloudessa käytettyjä kansanomaisia esineitä, pukuja ja naisten käsitöitä, metsästyksen, kalastuksen, maanviljelyyn ja karjanhoitoon liittyvää esineistöä, sahdin valmistukseen ja viinankeittoon liittyviä esineitä, lukkoja, avaimia ja puutyövälineitä sekä museon asekokoelma. Näyttelyssä esitellyt aihepiirit kertovat, mitä kokoelmiin hankittiin. Lahteen ja Päijät-Hämeen liittyvän esineistön ohella museo kartutti kulttuurihistoriallisia kokoelmiaan. Kokoelmia kartutettiin myös antiikkikauppiaiden tarjoamalla yleisellä vanhalla esineistöllä.

Vuonna 1964 perustettiin historiallisen museon amanuenssin virka. Vuonna 1973 aloitti uusi museonjohtaja, joka toimi tehtävässään vuoteen 2006 asti. 1970-luvun puolivälin jälkeen kokoelmiin alettiin hankkia myös teollisesti valmistettuja, lähivuosikymmenten esineistöä. Museon oma väki museonjohtajaa myöten sekä muutamat yksityishenkilöt lahjoittivat kodin taloustavaroita, vaatteita, arkipäivän esineitä sekä lapsiin liittyvää esineistöä ja tekstiilejä. Kaupungin eri virastoista kokoelmiin siirrettiin käytöstä poistettuja esineitä, kuten huonekaluja, konttori-koneita, toimistotarvikkeita ja taloustavaroita. Historiallisen museon kokoelmiin tehdyt taidehankinnat tehtiin edelleen ostoina. Museon raha- ja mitalikokoelmaa täydennettiin myös lähes vuosittain.

Määrällisesti suuria olivat valtiokonttorin kautta tulleet erät, perikunnilta saadut jäämistöt sekä muutamat yksittäiset suuret lahjoitukset. Vuoteen 1994 osui muutama iso erä, ja kokoelma kasvoi lähes 3000 yksittäisellä esineellä. Museo sai kokoelmiinsa sellaista esineistöä, jota sinne ei usein tarjota ja myös ajalle tyypillistä esineistöä. Suurien erien myötä syntyi luettelointiviive, jota ei ole pystytty kuroma umpeen. Myös varastotilat kävivät ahtaiksi. Suuret näyttelyhankkeet kasvattivat kokoelmia etenkin 1990-luvun alkupuolella, kuten 1991 Happy Days are Here Again -Amerikan ilmiöitä ja ajankuvaa Lahdessa 1945–1965 -näyttely, 1992 Karhu-aiheinen näyttely ja 1993 peleihin keskittynyt MuseoCasino-näyttely. Museokokoelma laajeni myös erikoiskokoelmien myötä. Luotiin Lahja- ja palkinto-kokoelma kaupungin saamille virallisille lahjoille vuonna 1975. Kaupunginsairaalan

tiloihin avattiin Sairaalamuseon näyttely 1978. Vuonna 1979 perustettiin sekä Koulumuseo että Palomuseo. 1980-luvulla museo otti hoitaakseen paikallisen majoitus- ja ravintola-alan kokoelman. Veteraanikokoelma syntyi vuonna 1991, kun Lahden sotaveteraanipiiri lahjoitti keräämänsä sota-ajan esineistön museoon. Museonjohtajan toiveena oli myös luonnontieteellisen kokoelman perustaminen. Pohjan sille loi vuonna 1988 saatu noin 10 000 yksilön perhoskokoelma. Vuonna 2003 erikoiskokoelmat kasvoivat, kun 1983 perustettu Sotilaslääketieteen museo otettiin kaupunginmuseon osaksi.

1990-luvun alkupuolella kokoelmahallinnassa siirryttiin manuaalisesta luetteloinnista tietokonepohjaiseen Antikvaria-luettelointiohjelmaan ja 2010 Antikvariasta siirryttiin Museoviraston ylläpitämään WebMuskettiin ja vuonna 2021 Userix Oy:n ylläpitämään Collecteen. Internetissä museon kokoelmiin pääsi tutustumaan ensimmäisen kerran vuonna 2004, kun Lahden historiallinen museo oli mukana MuseoSuomi -hankkeessa. Vuonna 2007 tehtiin Museoviraston kanssa sopimus kokoelmien viennistä SMOLiin (Suomen Museot Online).

Lue lisää liitteestä.

Kuva-arkisto ja kuvakokoelma

Kuva-arkisto on toiminut osana Lahden historiallista museota. Ensimmäiset maininnat valokuvista ovat 1930-luvulta. Museon kuvakeruu aktivoitui varsinaisesti vasta 1960-luvun lopulla. Tämän jälkeen kokoelmat karttuivat verrattain nopeasti. Lahti-seuran kuvakokoelma siirtyi Lahden kaupunginmuseoon 1970-luvulla ensin talletuksena ja myöhemmin lahjoituksena.

Museon juhluvuonna 1974 kuvakartunta oli noin 20 000 vedosta ja negatiivia. Kuva-arkistosta tuli erillinen yksikkö organisaatiouudistuksen myötä 1.11.1975. Saman vuoden aikana kuva-arkistoon siirrettiin kokoelmia kaupungin muista laitoksista. Myös muu kartunta oli vilkasta. Tuolloin kokoelmiin alettiin kerätä myös mm. postikortteja, etikettejä, av-aineistoa, jotka ovat myöhemmin siirretty muihin kokoelmiin. 1990-luvulla kokoelmat karttuivat mm. Etelä-Suomen Sanomien negatiiveilla vuosilta 1963–1976 ja valokuvaamo Kuvakiilan negatiiveilla. Molemmissa kokonaisuuksissa on noin 100 000 kuvaa. Omalla kuvatuotannolla on myös merkittävä osuus kokoelmien karttumisessa. Rakennus- ja kaupunki-kuvakuvaukset aloitettiin jo vuonna 1935. Tämän kaltaisella dokumentoinnilla on ollut isoin rooli omassa tuotannossa nykypäiviin saakka. Ennen vuotta 2008 oma tuotanto on tallentunut negatiiveina ja dioina ja vuodesta 2008 lähtien digitaalisessa muodossa. Nykyään kuva-arkistosta käytetään nimitystä Lahden museoiden kuvakokoelmat.

Lahden Taidemuseo ja taidekokoelma

Lahden taidemuseo perustettiin Viipurin taidemuseosta evakuoitujen 70 taideteoksen ympärille. Viipurin taidemuseosta evakuoitiin talvisodan kynnyksellä 200 taideteosta ja jatkosodan päätyttyä aloitettiin keskustelut kokoelman uudelleensijoittamisesta. Lopulta kokoelma päätettiin jakaa kahden kaupungin kesken ja tallettaa Lahteen ja Hämeenlinnaan. Kokoelman virallinen omistaja on Viipuri-säätiö. Kokoelman vastaanottaminen edellytti molemmissa kaupungeissa taidemuseon perustamista. Lahden kaupunginvaltuusto päätti taidemuseon perustamisesta 24.10.1949. Taidemuseon ja -hallin hoito annettiin museon johtokunnalle (= myöhemmin museo- ja taidelautakunta). Taidemuseon avajaisia vietettiin 10.12.1950. Taidemuseo sai tilat Teknisen viraston rakennuksesta.

Lahden Taideyhdistys osaltaan tuki kaupunkia Viipurin taidekokoelmien saamiseksi Lahteen. Taideyhdistys oli jo 1930-luvulta lähtien ylläpitänyt ajatusta, että kaupunkiin perustettaisiin taidemuseo. 1940-luvulla Taideyhdistyksen piirissä haaveiltiin taidehallin – näyttelytilan – perustamisesta. Lahden Taideyhdistys keräsi myös Lahden ensimmäisen julkisen taidekokoelman, josta 16 teosta lahjoitettiin uuteen taidemuseoon.

Lahden teknisen viraston ullakkokerrostilan lisäksi 1970-luvun puolivälissä tuli esiin mahdollisuus saada sähkölaitoksen kytkinhallin tilat teknisen virastotalon 1. kerroksesta museon käyttöön. Hallin tilat nimettiin näyttelyosastoksi ja vihittiin käyttöön 21.11.1976. Näin Lahden taidemuseo sekä vasta perustettu Julistemuseo saivat vaihtuvien näyttelyiden tilat, ullakkokerroksen tila nimitettiin museo-osastoksi ja se jäi omien kokoelmien ja pienten muotoilunäyttelyiden tilaksi.

Lahden taidemuseon kokoelmat karttuivat vähitellen museon avaamisen jälkeen. Museoon saatiin taiteilija Ester Heleniuksen pieni lahjoituskokoelma, joka käsitti suomalaista maalaustaidetta. Uusi museo sai myös useilta yksityishenkilöiltä taideteoslahjoituksia. Museo- ja taidelautakunta osti ensimmäiseksi Ben Renvallin ”Tuhkimo”-veistoksen ja vuonna 1951 rouva Lilli Grönroos lahjoitti Viktor Wester-

holmin ”Talvimaiseman”. Kordelinin säätiöltä saatiin neljä akvarellia talletuksena ja Ateneumin taidemuseosta 36 teosta, jotka olivat talletettuina Lahteen 1980-luvun lopulle saakka. Taiteilija Aukusti Tuhka osti vuonna 1956 tekemällään Pekingin matkalla museon valtuuttamana kiinalaisia taide-esineitä kokoelmiin. Kokoelmien luetteloiminen aloitettiin tammikuussa 1952 Suomen Museoliiton ohjeiden mukaisesti. Myös taiteen sijoittaminen kaupungin virastoihin ja laitoksiin alkoi 1950-luvulla. Taideteoksen sijoituksesta virastoihin päätti intendentti. Museo- ja taidelautakunta alkoi perustamisensa jälkeen toimia julkisen taiteen asiantuntijana. Julkiset muistomerkit ja patsaat luetteloitiin ensimmäisen kerran vuonna 1951 ja vuonna 1958 julkiset veistokset tulivat museohallinnon hoitoon.

Suomen Taidepiirtäjäin Liitto talletti Lahden taidemuseoon suomalaisen piirustustaiteen kokoelman, noin 700 teosta vuonna 1961. Vuonna 1964 liitto täydensi kokoelmaa 322 uudella teoksella. Vuonna 1982 kokoelma lahjoitettiin Lahden

taidemuseolle, se käsitti tuolloin 1362 piirustusta. Museo sai useita talletuskokoelmia 1970–80-luvuilla. Lahden Taiteet ry talletti nykytaiteen kokoelmansa museolle, samoin Päijät-Hämeen Taidemuseoyhdistys. Talletuksena vastaanotettiin myös merkittävät kokoelmat Hilikka Silvekosken ja Aleksandra Ionowan teoksia.

2000-luvulla Lahden taidemuseo on vastaanottanut kaksi merkittävää lahjoituskokoelmaa. Vuodesta 1993 museossa talletuksena ollut Mauno Hartman -kokoelma lahjoitettiin museolle vuonna 2017. Yhteensä 500 taiteilijaprofessori Mauno Hartmanin teosta käsittäneen kokoelman lahjoitti taiteilijan perikunta. Samana vuonna museo vastaanotti lahjoituksena myös 200 teoksen kokonaisuuden taiteilijaprofessori Olavi Lanun teoksia taiteilijan perikunnalta. 2020-luvulle tultaessa museo on saamassa pitkän odotuksen päätteeksi uudet ja ajanmukaiset näyttelytilat. Lahden taidemuseon tilat Vesijärvenkadulla suljettiin vuoden 2018 lopussa ja vuonna 2022 avautuu Päijänteentkadulle Lahden visuaalisten taiteiden museo Malva. Lahden Mallasjuoman vanhaan tehdaskiinteistöön ja sen yhteyteen rakentuvaan uudisosaan sijoittuvissa Malvassa on mahdollisuus esitellä säännöllisesti myös omia kokoelmia.

Hiihtomuseo ja talviurheilukokoelma

Hiihtomuseo tuli Lahden kaupunginmuseon alaisuuteen 13.5.1974. Museon toimintakentäksi määriteltiin Suomen talviurheilu. Museoidea syntyi Lahden Hiihtoseurassa ja sen veteraaniosastossa vuonna 1959. Hiihtomuseon asiamies, Unto Mäkinen, koordinoi esinekeruuta vuodesta 1975 lähtien 1980-luvulle.

Kokoelmien diariointi ja pääkirjan pitäminen aloitettiin vuonna 1975. Omat diaari-kirjansa saivat ensin esineet, postimerkit ja lähdeaineisto. Vuonna 1976 aloitettiin valokuvien ja talletuskokoelman diariointi. Vuonna 1977 ryhdyttiin diaroimaan arkisto-objekteja (nykyinen käsiarkisto= esinearkisto). Vuonna 1981 esineistöä oli koossa yhteensä 4 000 objektia. Talletuksia olivat tehneet Lahden Hiihtoseura, Suomen Hiihtoliitto, Suomen Ampumahiihtoliitto ja Suomen Urheilumuseo. Postimerkki- ja leimakuorikokoelma oli 2 700 objektin suuruinen. Valokuvia oli 12 000 objektia. Käsikirjastossa oli noin 1 000 nidettä.

Oma museorakennus vihittiin käyttöön 1.11.1989. Ennen kuin omaan museoon päästiin, niin säilytystiloja oli useammassa kohteessa. Vaihtuvat näyttelyt järjestettiin 1970-luvun lopulta 1980-luvun lopulle vuosittain Historiallisella museolla. Oman esinekokoelman objektimäärä oli noussut 6 000 esineeseen talletusten lisäksi vuonna 1989. Oma esinekokoelma oli 9 372 objektia vuoden 1995 lopussa. Kokoelmissa on lukuisten tunnettujen talvilajien kilpaurheilijoiden ja joidenkin suksitehtaiden tai -pajojen aineistoa. Talletuskokoelmassa merkittävä rooli on Suomen Urheilumuseon suuren suksikeräyksen (kerätty vuosina 1931 - 1932) suksilla (1452 objektia), jotka siirrettiin Lahteen pääosin vuonna 1988. Suurimmat esineryhmät ovat sukset, sauvat, talviurheilulajien asut, jalkineet ja muut tekstiilit, palkinnot ja monipuolinen hiihtolajeihin liittyvä pienesineistö.

Kun Hiihtomuseo avattiin omissa tiloissa 1989, museon perusnäyttely kertoi suksen, talviurheilulajien ja joukkotapahtumien historiaa sekä esitteli hiihdon nykytutkimuksen laitteita. Perusnäyttely uusittiin museon laajennuksen ja remontin jälkeen seuraavan kerran 1990-luvun lopulla ja uusittu näyttely avattiin keväällä

2000. Siinä paneuduttiin erityisesti Salpausselän kisojen ja Lahden MM-kisojen vaiheisiin "Selän henkeä ja hohtavia hankia" -otsikon alla. Vaihtuvat näyttelyt ovat edistäneet kokoelmien keruuta tai esitelleet museon kokoelmia monipuolisesti 1990- ja 2000-luvulla. Näyttelyiden teemat ovat vaihdelleet, esimerkiksi Luminen lapsuus ja Talviurheiluleikit 2003-2005, Huipulta - Alppilajien historiaa Suomessa 2006-2010, Suomen naiset ladulla ja mäessä 2010-2011 ja Suomen suksi -suksi-sepältä teolliseen muotoilijaan 2012-2013.

Julistemuseo ja julistekokoelma

Julistemuseo on perustettu vuonna 1975. Aiemmin Lahden taidemuseoon oli kerätty suomalaisten museoiden Lahteen lähettämiä näyttelyjulisteita ja taidepainojäljennöksiä, joita oli yhteensä noin 600 kappaletta. Ne siirrettiin vuonna 1975 aloittaneen Julistemuseon kokoelmaan. Julistemuseon perustamisajatus näyttää heränneen muotoiluinstituutin graafisen osaston aloittamisen myötä. Keskeinen Julistemuseon hanketta edistänyt henkilö oli Tapani Aartomaa, mutta muistakin suunnista perustamista oli esitetty. Loppuvuodesta 1975 järjestettiin Lahden I kansainvälinen julistebiennale, jossa oli esillä ainoastaan kotimaisia julisteita, jotka näyttelyn päätyttyä liitettiin Julistemuseon kokoelmaan. Museo sai varasto- ja työtilat vuonna 1977. Vuonna 1980 Taidemuseon laajennettua näyttelytilojaan Teknillisen viraston A-rappuun katutasoon, valmistui näyttelytilojen kellariin työ- ja varastotilat myös Julistemuseolle. Tutkijan työhuone ja julistemuseon kirjasto muuttivat vuonna 2013 taidemuseon tiloista museon kokoelmakeskukseen. Julistekokoelmat siirrettiin aiempaa museaalisimpiin säilytystiloihin.

Vuonna 1976 julisteiden määrä oli 3766 ja taidepainojäljennösten määrä 227 kappaletta. Julistemuseon kokoelmiin on kirjattu myös etikettejä ja ex libriksiä. Vuonna 1980 ylitettiin 10 000 ja vuonna 1984 20 000 julisteen määrä. Vuonna 2013 Julistemuseon kokoelmissa oli jo 70 000 objektia. Ex libriksiä ja etikettejä oli kokoelmissa vuonna 1985 noin 2600 kappaletta ja samaisena vuonna luovutettiin aktiivisesta ex libriksien ja etikettien keräämisestä. Julistemuseon kokoelmat on saatu pääosin lahjoituksina, joista varhaisimmat ovat Kulutusosuuskuntien Keskusliitto ry:n, Oy Mallasjuoman, Suomen Elokuva-arkiston (nykyisin Kansallinen audiovisuaalinen instituutti) ja Rautatiemuseon lahjakokoelmat. Vuonna 1978 Mainosgraafikot ry talletti kokoelmansa Lahteen. Kokoelmassa on keskeisiä suomalaisia julisteita 1950-luvulta 1980-luvulle. Alkuperäisen MG-talletuskokoelman julisteiden määrä oli 1482 julistetta. Myöhemmin kokoelma lahjoitettiin Julistemuseolle ja se oli tuolloin kasvanut yli 2000 julisteeseen. WSOY lahjoitti kirjoja mainostavaa materiaalia kokoelmiin.

Vuonna 1981 eri yhtiöiltä pyydettiin lahjoitusmateriaalia suomalaisen muotoilun kokoelmaan, joka vaihdettiin Muzeum Narodowe w Poznaniu keräämän puolalaisen julistetaiteen kokoelmaan, jossa on 617 keskeistä puolalaista julistetta 1940-luvulta 1980-luvulle. Lahjoituksena museoon saatua materiaalia ovat myös Elannon, Otavan, Osuuskunta Suomen Messujen, Kirmo Mikkolan, Alma Median (Suomen Kirjallisuuden Seuran kokoelma), arkkitehti Wäinö Palmqvistin (keskieurooppalaisia 1920- ja 1930-lukujen matkailuaiheisia julisteita), ranskalaisen Grapus-ryhmän, Kulturzentrum der DDR:n, Library of Congressin (neuvostoliittolainen julistekokoelma), japanilaisten painotalojen ja kokoelmien omistajien sekä ulkomaisten että kotimaisten graafisten suunnittelijoiden (muun muassa Erkki Ruuhisen, Pekka Nissisen, Herbie Kastemaan, ja Aleksander Lindebergin),

Amnesty Internationalin, Ilkka Taipaleen ym. julistekokoelmat. Museo on aika ajoin myös pystynyt ostamaan kokoelmiin yksittäisiä julisteita tai julistekokoelmia, joita ovat muun muassa Oskar Nupposen kokoelma, jossa on suomalaisia julisteita 1910-luvulta 1950-luvulle ja saksalaisia jugend-julisteita 1910-luvulta sekä Tapani Aartomaan kokoelma, jossa on Aartomaan suunnittelemlia julisteita ja Helsingin julistebiennalen julisteita. Kokoelmiin on ostettu myös ranskalaisia art nouveau-julisteita. Huutokaupoista on ostettu yksittäisiä kotimaisia julisteita ja muun muassa neuvostoliittolaisia 1920- ja 1940-luvun julisteita. Kun Lahden kaupungin museo siirtyi 1990-luvun alussa kokoelmien tietokantapohjaiseen luettelointiin, julistekokoelmat luettelointiin ensimmäisenä. Nykyisin julistetiedot on siirretty jo neljänteen mittatilaustyönä suunniteltuun ohjelmaan eli osuuskunta Suomen taide ja taidekokoelmat ylläpitämään Muusa-ohjelmaan.

Lahden kansainvälinen julistebiennale (triennale vuodesta 2014 lähtien) on järjestetty jo 20 kertaa vuodesta 1975 lähtien. Kolmannessa Lahden Julistebiennalella vuonna 1979 kutsu oli maailmanlaajuinen ja siihen lähetettiin 31 maasta 1200 julistetta. Biennalen ja triennalen julisteet tulevat osaksi Julistemuseon kokoelmaa. Julistebiennalesta ja -triennalesta on vuosien varrella kehittynyt Lahden museoiden kansainvälisin ja tunnetuin tapahtuma.

Radio- ja tv-museo ja radio- ja tv-alan kokoelma

Yleisradion radiomuseo perustettiin vuonna 1968 Yleisradion teknisen henkilökunnan teknisen esineistön keräyksellä. Alkuperäinen toiminta-ajatus oli museoida pelkästään yleisradiotoimintaan liittyvää tekniikkaa sekä vastaanotintekniikkaa, mutta tallennusta laajennettiin vähitellen myös muuhun yleisradiohistoriaan. Lahden Radiomäen vanhalta asemalta saatiin Radiomuseolle tilat.

Vuonna 1992 Lahden kaupunki, Yleisradio, MTV ja Kodintekniikkaliitto perustivat Radio- ja tv-museosäätiön. Siihen liittyivät myöhemmin myös Elektroniikan tukukauppiat, Sähkö- ja elektroniikkateollisuusliitto, Suomen Radioamatööriliitto, Suomen DX-liitto, Suomen Sähkötekniikkojen liitto ja Suomen Radioiden liitto.

Radiomuseo ja kokoelmat siirtyivät 18.2.1993 säätiölle ja Lahden kaupunginmuseolle ja samalla Radiomuseon nimi muutettiin Radio- ja tv-museoksi. Kaupunginmuseo ryhtyi huolehtimaan museon käytännön työstä ja museon kokoelmatyö siirtyi museoammatillisen henkilökunnan hoitoon. Radio- ja tv-museo muutti vanhalta radioasemalta vuonna 1935 valmistuneelle AM-asemalle, jonka korjaukset valmistuivat vuoden 1996 lopussa. Näyttely avattiin yleisölle toukokuussa 1997, mutta varsinaisesti tilat vihittiin käyttöön 15.5.1998.

Museoitu esineistö oli pitkään Yleisradion käytöstä poistettuja laitteita ja laitteiden osia jakelutekniikan, radion ja television tuotantotekniikan ja filmitekniikan alueilta. Lisäksi museossa oli pieni kirjasto ja arkisto. Pian museon perustamisen jälkeen alkoi tulla lahjoituksina yksityishenkilöiltä pääasiassa radio- ja televisiovastaanottimia. 1980-luvulla edellisen esineistön lisäksi kokoelmiin kuului radioputkia ja muita komponentteja, armeijan radiokalustoa, mittalaitteita ja insinööri Arvi Hauvosen ja yli-insinööri K.S. Sainion jäämistöä. Vuonna 1979 Radiomuseosta siirrettiin E.M.C. Tigerstedtin kokoelma (68 kolia) Tekniikan museoon Helsinkiin. Esineistön siirtoa perusteltiin sillä, että ne olisivat laajemman yleisön tavoitettavissa pääkaupunkiseudulla.

Esinekokoelmien pääryhmät ovat nykyisin radio- ja tv-vastaanottimet, lähetystoimintaan liittyvä studiotekninen esineistö, ohjelmatuotantoon liittyvä esineistö, radioamatööri- ja DX-kuuntelulaitteet, kodin äänen- ja kuvantallennuslaitteet, radioputket ja puhelinlaitteistot. Kokoelmien keruun kirjo on laajentunut teknisistä laitteista kattamaan yleisradiotoimintaa yleisemmin kuin aiemmin sekä ulottuu lisäksi alan teollisuuteen, kauppaan, harrastustoimintaan ja entistä enemmän kotilaitteisiin ja niiden historiaan ja käyttöön. Radio- ja tv-museo tallentaa myös paikallista puhelinhistoriaa.

LAHDEN KAUPUNGINMUSEON KOKOELMAT

Aineistotyytit ja painopisteet, aakkosjärjestys.

Arkeologiset kokoelmat (kulttuurihistoriallinen kokoelma)

Lahden museoiden arkeologinen kokoelma on määrällisesti pieni. Se käsittää Viipurin historiallisen museon esineitä, Lahden kylän arkeologisten kaivausten esineistön sekä muutaman irtolöytöinä Päijät-Hämeestä kokoelmiin otetun esineen.

Viipurin historiallisen museon G-ryhmä käsittää yhteensä 124 esinettä. Kaikki ovat kiviesineitä eri puolilta entistä Viipurin museon hankinta-aluetta Karjalan kannasta. Joukossa on kuitenkin muutama esine myös Itä-Karjalasta sekä läntisestä Suomesta. E-ryhmän esineisiin kuuluu myös rautakauden esineitä, joista merkittävimmät ovat rautakautinen miekka ja kirves Muolaasta, hevosenkenkä-solki niin ikään Muolaasta sekä hopeoitu kaularengas Hiitolasta. Lisäksi museon A-ryhmään kuului muutama kehäsolki, jotka ajoittuvat esihistoriallisen-/historiallisen ajan taitteeseen.

Lahden kauppatorin ja Torikadun pelastuskaivauksilla vuosina 2013 ja 2015 tutkittiin vanhan Lahden kylän historiaa. Kaivauslöytöjen kokonaismäärä oli useita satojatuhansia kappaleita, joista museokokoelmiin kuuluu molemmilta kaivauksilta yhteensä 14 453 löytöä – esinenumeroita on 2114. Löydöt ovat muiden muassa keramiikkaa ja erilaisia metalliesineitä. Torikaivauksen löytöihin kuuluu myös muutama vuoden 1918 sisällissotaan liittynyt ammus. Näitä ammuksia, niiden osia ja hylsyjä otettiin kokoelmiin 2016 suoritettujen sisällissodan Lahden taistelupaikkojen arkeologisilta kaivauksilta 111 kappaletta.

Muut arkeologiset esineet ovat esihistoriallisia kourutalttoja, tasatalttoja ja reikäkiviä Lahdesta ja lähiympäristön kunnista.

Hiihtomuseon kokoelmat

Hiihtomuseon kokoelmat koostuvat hiihdon pohjoismaisten lajien kuten hiihdon, mäkihypyn, yhdistetyn ja ampumahiihdon sekä alppilajien että talviurheilu eli lumileikkien historiaan ja nykypäivään liittyvästä aineistosta. Kokoelmien kartutus on aloitettu vuonna 1959 Lahden Hiihtoseuran veteraanien toimesta. Vuodesta 1974 Hiihtomuseo kokoelmineen on ollut osa Lahden kaupunginmuseota. Nykyisessä Hiihtomuseorakennuksessa kokoelmia on esitelty vuodesta 1989 lähtien.

Ajallisesti tallennus kattaa historiallisen ajan, mutta painopiste on 1900-luvun historiassa, kun talvien lajien kilpailutoiminta ja liikuntaharrastus ovat voimistuneet ja kasvaneet merkittäviksi tekijöiksi suomalaisessa yhteiskunnassa.

Jääkiekosta ja muista jäälajeista tallennetaan nykyisin vain paikallista aineistoa, koska Suomen Jääkiekkomuseolla valtakunnallinen vastuu jääkiekkoperinteen keruusta. Kilpaurheilun lisäksi kerätään tarvehiihtohistoriaa, talvista kunto- ja harrastushiihtoperinnettä ja lumileikkien maailmaa sekä talvilajien urheiluvälineiden valmistusperinnettä ja urheiluseuraperinnettä talvilajien osalta.

Jääkiekosta ja muista jäälajeista tallennetaan nykyisin vain paikallista aineistoa, koska Suomen Jääkiekkomuseolla valtakunnallinen vastuu jääkiekkoperinteen keruusta. Kilpaurheilun lisäksi kerätään tarvehiihtohistoriaa, talvista kunto- ja harrastushiihtoperinnettä ja lumileikkien maailmaa sekä talvilajien urheiluvälineiden valmistusperinnettä ja urheiluseuraperinnettä talvilajien osalta.

Talviurheiluaiheisissa kokoelmissa on noin 14 600 esinettä, noin 7000 talviurheiluaiheista postimerkkiä, noin 17 000 talviurheiluhistoriaan liittyvää valokuvaa ja laaja talviurheiluaiheinen esinearkisto (=käsiarkisto), joka sisältää muun muassa 3749 talviurheiluaiheista postikorttia. Lisäksi on alan kirjallisuutta sisältävä käsi-kirjasto, jossa on noin 11 300 kirjaa, lehteä ja muuta julkaisua. Esineet painottuvat maastohiihto-, alppilaji- ja mäkihyppävyvälineisiin, erilaisiin talviurheiluvarusteisiin, palkintoihin, talviurheiluteksteileihin, erilaisiin merkkeihin, kilpatapahtumiin liittyviin esineisiin ja alan tehtaiden toimintaan liittyvään esineistöön. Valokuva-aineistossa painottuvat Salpausselän kisoihin ja Lahdessa järjestettyjen pohjoismaisten lajien maailmanmestaruuskisoihin liittyvät valokuvat, talviolympialaisiin sekä maailmanmestaruuskisoihin liittyvät suomalaisurheilijat lukuun ottamatta jäälajeja sekä monenlaiset muut hiihtolajeihin ja alan urheilijoihin liittyvät valokuvat.

Hiihtomuseo huolehtii myös muutamasta hiihdon aihepiiriin kuuluvasta arkistosta. Talletusarkistoja tällä hetkellä ovat Lahden Hiihtoseuran arkisto, MM-kisat Lahti 1978 -arkisto, MM-kisat Lahti 1989 -arkisto, MM-kisat Lahti 2001 -arkisto, Ampumahiihto MM-kisat Lahti 1981 -arkisto ja Ampumahiihto MM-kisat Lahti 1991 -arkisto. Lahjoitusarkistoja ovat Finlandia hiihdon arkisto ja Vanhat Hiihtoveikot -arkisto.

Julistekokoelmat, Lahden visuaalisten taiteiden museo Malva

Julistekokoelmiin kerätään sekä kotimaista että ulkomaista graafista muotoilua. Pääpaino on kotimaisissa julisteissa, mutta myös ulkomaisten julisteiden määrä on suuri. Julistemuseon kokoelmien perustan muodostavat ennen vuotta 1975 Lahden taidemuseoon kerätyt näyttelyjulisteet, museolle lahjoitettu Lahden I julistebiennalen materiaali ja Graafisten muotoilijoiden kokoelma, johon on koottu keskeisten suomalaisten graafisten suunnittelijoiden julisteita ja muita painotuotteita. Kokoelma on kattava 1950-luvun julisteista lähtien.

Julistemuseon vanhin suomalainen juliste on vuodelta 1851, J. W. Lillja & Co:n painama "Åbo nya ångfartygs-bolag". Julistekokoelmiin liittyy läheisesti Suomen Taidepiirtäjien Liiton kokoelma, joka on lahjoitettu Lahden taidemuseolle. Julistemuseoon lahjoitetun materiaalin joukossa on ollut myös teoksia, jotka on kirjattu STL:n kokoelmaan.

Keskeisiä julistemuseossa säilytettäviä kotimaisia kokoelmia ovat:

WSOY:N KOKOELMA,
joka sisältää yhtiön ja sen painattamaan kirjallisuuteen liittyvää julistemateriaalia.

OSKAR NUPPOSEN KOKOELMA,
joka koostuu 1910-luvun saksalaista julisteista ja suomalaisista 1910–1950-luvulla painetuista julisteista.

KIRMO MIKKOLAN KOKOELMA,
jossa on sekä suomalaisia että ulkomaisia julisteita, joista vanhimmat ovat 1890-luvulta.

OSUUSKUNTA SUOMEN MESSUJEN KOKOELMA (talletus),
jossa on yhtiön messumainontaa 1920-luvulta 1980-luvulle.

GRAAFISTEN MUOTOILIJOIDEN KOKOELMA, jossa on suomalaista julistetaidetta 1950-luvulta 1980-luvulle. Joukossa on muutama varhaisempi painotuotekin.

ELANNON KOKOELMA, jossa on yhtiön mainontaa 1910-luvulta lähtien.

KULUTUSOSUUSKUNTIEN KESKUSLIITON KOKOELMA,
joka koostuu serigrafiana painetuista myymäläjulisteista, joita on valmistettu 1940-luvulta lähtien.

OTAVAN KOKOELMA (talletus), joka käsittää yhtiön mainontaa 1920-luvulta lähtien.

ERKKI RUUHISEN KOKOELMA,
joka koostuu muotoilijan koko tuotannosta ja kirjastoon lahjoitetuista graafista muotoilua käsittelevistä kirjoista.

ALMA MEDIAN KOKOELMA,
jossa on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kivipainossa painettuja julisteita 1910-luvulta lähtien.

SVENSKA CENTRALARKIVETIN KOKOELMA,
jossa on Svenska folkpartietin vaalimainoksia 1910-luvulta lähtien.

HERBIE KASTEMAAN KOKOELMA, joka koostuu muotoilijan suunnittelemissa julisteista.

ASKON SERIPAINON KOKOELMA,
jossa on keskeisiä Askon mainontaan liittyviä serigrafoina painettuja julisteita.

PEKKA NISSISEN KOKOELMA, jossa on muotoilijan suunnittelemissa julisteita.

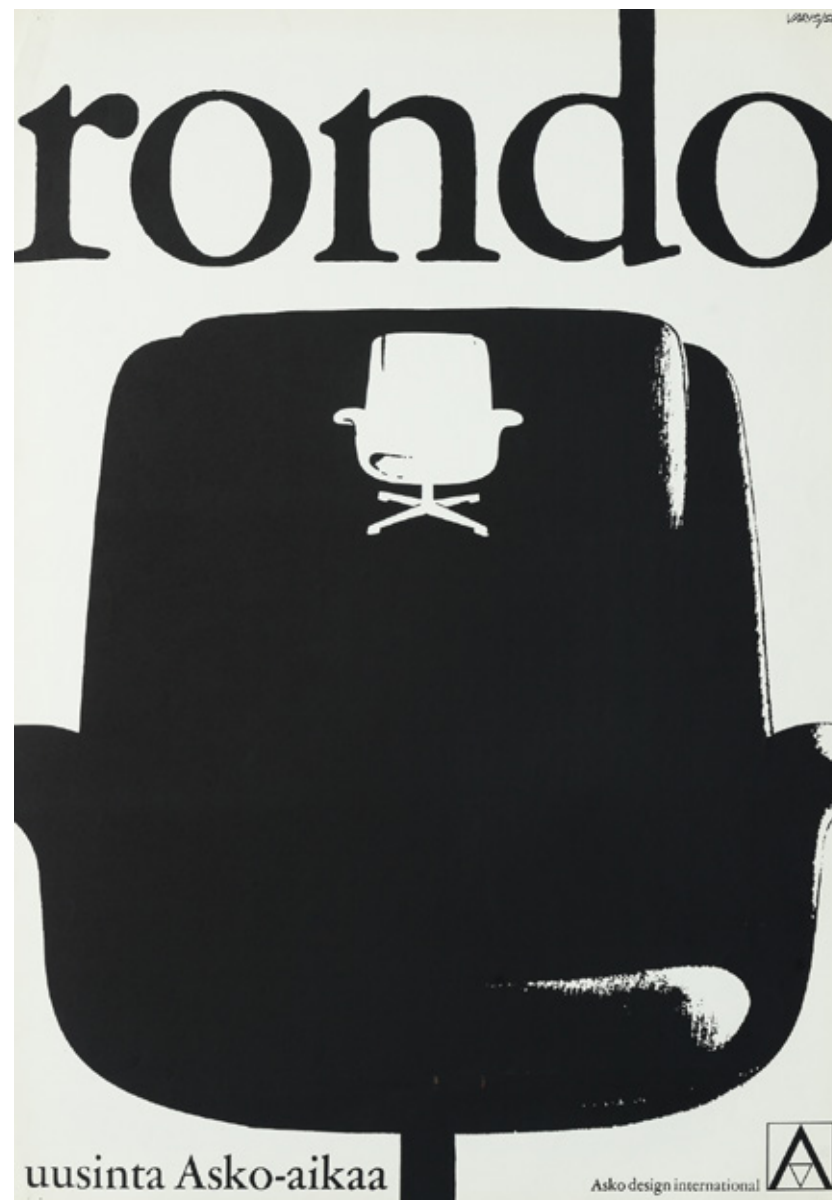
ALEKSANDER LINDEBERGIN KOKOELMA,
jossa on hänen suunnittelemissa julisteita ja muuta mainosmateriaalia.

ILPO KAISLANIEMEN KOKOELMA,
jossa on puolalaisia, unkarilaisia, neuvostoliittolaisia ja suomalaisia julisteita.

Ulkomaisista julisteista vanhimpia ovat ranskalaiset art nouveau -julisteet ja puupiirroksina toteutetut japanilaiset julisteet, jotka ovat 1890-luvulta. Kokoelmissa on myös monia saksalaisia Jugend-julisteita sekä 1920- ja 30-luvulla painettuja matkailuun liittyviä keskieurooppalaisia julisteita. Lisäksi puolalaisten julisteiden kokoelma on niin ajallisesti kuin määrällisesti kattava, samoin ranskalaisen Grapus-ryhmän lahjoittama, ryhmän omista julisteista koostuva kokoelma. Julistemuseossa säilytetään kansainväliseen parfyymimainontaan liittyvää kokoelmaa. Macaon taidemuseo lahjoitti Lahteen macaolaisista julisteista koostuvan kokoelman ja kiinalaisia vallankumousjulisteita. Library of Congress lahjoitti kattavan neuvostoliittolaisten nykyjulisteiden kokoelman. Kulturzentrum der DDR lahjoitti itäsaksalaisten julisteiden kokoelman. Benetton lahjoitti Toscanin suunnittelemaa yhtiön tuotteita mainostavia suurjulisteita. JAGDA ja muutama japanilainen painotalo ovat lahjoittaneet Lahteen julisteita. Tämän lisäksi monet yksityiset ulkomaiset henkilöt ja yhteisöt ovat lahjoittaneet Lahteen julisteita.

Julistekokoelman aineistotyyppit

Kokoelmissa on tällä hetkellä noin 80 000 julistetta, joista kotimaisten osuus on noin 30 000 julistetta. Lisäksi kokoelmissa on taidepainojäljennöksiä, ex libriksiä ja etikettejä, joita otetaan vastaan hyvin rajoitetusti.

Kulttuurihistorialliset kokoelmat

Kulttuurihistoriallisiin kokoelmiin talletetaan Lahden ja Päijät-Hämeen esineellistä historiaa. Kaupungin luonteesta johtuen erikoisesti huonekalu- ja tekstiiliteollisuus ovat tallennuksen keskiössä.

Alueellisin perustein syntyneitä kokoelmia täydentävät kaksi jo 1950-luvulla saatua suurta erikoiskokoelmaa: Viipuri-kokoelma ja Klaus Holman muistokokoelma. Viipuri-säätiön omistama, mutta Lahden museoille ainaistalletettu Viipuri-kokoelma sisältää noin 3000 Viipurin historiallisen museon kokoelmista talvi- ja jatkosodan jaloista pelastettua esinettä.

Klaus Holman muistokokoelmassa on ranskalaista ja italialaista antiikkia, kuten huonekaluja, keramiikkaa ja taidetta. Esineistö on aikanaan muodostanut näyttävät puitteet ministeri Harri Holman ja rouva Alli Holman edustuskodissa Pariisissa ja Roomassa. Klaus Holman 541 esineen muistokokoelma oli pääosin esillä perusnäyttelynä Lahden historiallisessa museossa vuoteen 2018 asti. Viipuri-kokoelma ja Klaus Holman muistokokoelma eivät ole karttuvia kokoelmia.

Teollisesti valmistettujen huonekalujen osuus kokoelmassa kasvoi huomattavasti vuonna 2005 kun Askon huonekalutehtaiden oman museotoiminnan myötä karttunut kokoelma siirtyi Lahden museoiden omistukseen. Kokoelmaan kuuluu noin 400 huonekalua tehtaan 81 vuotisen toiminnan ajalta sekä 30 Upon valmistamaa kodinkonetta. Muuta Askon ja Upon toimintaan liittyvää esineistöä on noin 2000. Esineistön lisäksi lahjoituksessa oli mukana niin ikään tehtaan toiminta-ajan kattava laaja arkisto- ja valokuva-aineisto.

Muun alueellisen teollisuusperinteen ja elinkeinoelämän tallentaminen pyritään tekemään muuten kuin esineellisessä muodossa, mm. näyttelyhankkeina, haastatteluilla ja dokumentoinnilla. Myös esinehankintoja tehdään, mutta rajoitetummin kuin painopisteryhmissä. Lahtelaisia yrityksiä ja yhteisöjä rohkaistaan ja opastetaan tallentamaan ja säilyttämään toimintaansa liittyvää esineistöä ja muuta materiaalia.

Nykydokumentoinnin vastuualueeksi valittiin vuonna 2009 vanhusväestön elämänpiiriin liittyvien ilmiöiden tallentaminen. Pääosin tätä on tehty valtakunnallisen TAKO-toiminnan projektien puitteissa.

Kulttuurihistoriallisiin kokoelmiin on sen historian aikana tallennettu alueen julki-
seen - ja elinkeinoelämään liittyviä kokonaisuuksia, joita on sittemmin lahjoitettu
edelleen aihepiiriä tallentaville museoille. Koulukokoelma ja Sairaalamuseokokoel-
ma odottavat vielä sopivaa valtakunnallista ylläpitäjää.

Kulttuurihistoriallisessa peruskokoelmassa on noin 45 400 esinettä.

Kulttuurihistoriallisen kokoelman aineistotyytit

Kulttuurihistoriallisten kokoelmiin kuuluu erityyppisiä esineitä ja suoraan niihin
liittyvää arkistoaineistoa sekä immateriaaliseen tallennukseen liittyvää arkis-
to-aineistoa. Lisäksi kulttuurihistoriallisessa kokoelmassa on alueen historiaan ja
kokoelmasisältöihin liittyvää audiovisuaalista aineistoa.

Kuvakokoelmat

Kuvakokoelmien tallennusaluetta määrittää toisaalta paikallisuus, toisaalta Lahden museoiden toiminta sekä niiden kokoelmien tallennusalueet. Teemojen yhteenlaskettu kirjo on näin ollen laaja. Erityyppisiä kuvatallenteita on viimeisen arvion mukaan noin 500 000 kappaletta, näistä digitaalisia kuvaoriginaaleja on n. 70 000.

Paikallisuuden osalta ensisijaista on Lahden kaupungin historiaan liittyvä kuva-aineisto. Toissijaisesti tallennetaan myös Päijät-Hämeen aluevastuumuseon alueeseen ja suomalaiseen Viipuriin liittyvää kuva-aineistoa. Tallennusalueessa ei ole tapahtunut periaatteen tasolla suuria muutoksia, mutta periaatteen noudattamisessa pyritään nyt entistä suurempaan tarkkuuteen.

Kuvakokoelmien aineistotyytit

Tällä hetkellä eniten aineistoa tallentuu oman tuotannon kautta digitaalisessa muodossa. Kuvakokoelmiin vastaanotetaan myös erikokoisia ja -tyyppisiä negatiiveja, vedoksia, dioja, Lahti-aiheisia maisemapostikortteja, albumeja ja kehystettyjä valokuvia. Kokoelmiin kuuluu entuudestaan myös muita aineistotyyppisiä, esimerkiksi pahvimatriiseja.

Tallennuksessa on otettava huomioon kunkin aineistotyytin säilyvyys. Värivalokuvia on otettu ja vastaanotettu aiemmin varsin vähän niiden huonon säilyvyyden vuoksi. Viime aikoina värikuvia on jälleen vastaanotettu, mutta ne on myös pyritty digitoimaan välittömästi tuhoutumisen varalta.

Postikortteja on paljon, ja suurin osa on omana kokonaisuutenaan. Tallennusalueeseen kuuluvat ns. maisemapostikortit on tarkoitus säilyttää jatkossakin kuvakokoelmissa. Sen sijaan muut kortit, esimerkiksi joulukortit, onnittelukortit ja taidekortit siirretään kulttuurihistoriallisiin kokoelmiin.

Kuvakokoelmien näkökulmasta kuva on ensisijaisesti kuva, toissijaisesti esine. Kuvien, esimerkiksi lasinegatiivien, yhteydessä saatetaan säilyttää myös alkuperäisiä pakkausmateriaaleja, mikäli sen katsotaan olevan perusteltua. Kuvakokoelmiin otettujen kehystettyjen valokuvien kohdalla kehysten säilyttämisessä ratkaisevaa on ollut kehysten kiinteä suhde kuvaan, kehyksiä koskevat kontekstidat ja kehysten merkitys kuvan suojana. Monessa tapauksessa kehykset on poistettu esimerkiksi niiden huonon kunnon vuoksi.

Albumit on nykyään pyritty säilyttämään kokonaisuuksina, milloin sen ei ole oleellisesti katsottu haittaavan kuvien luettelointia tai säilymistä. Toisinaan albumi on kuitenkin ensin dokumentoitu ja sitten purettu.

Kuvakokoelmien painopisteet

Oman tuotannon osuus on ollut kokoelmien (sekä ei-digitaalisten että digitaalisten) kartunnan kannalta keskeinen. Tästä kuva-aineistosta on suuri osa Lahden museoiden (filmiajalla myös Päijät-Hämeen maakuntamuseon alueen museoiden) kokoelmista otettuja kuvia, kuvia julistebiennalessa mukana olleista julisteista sekä näyttelyihin liittyviä kuvia, ennen kaikkea ripustusten dokumentointia. Kokoelmista otettuja kuvia (esinekuvia, teoskuvia, digitoituja kuvia jne.) ei enää luetteloida kuvakokoelmiin vaan ne saavat tiedostonimikseen kuvauskohteiden signumit. Filmiajalla myös muu museon toiminnan (mm. avajaiset, opintomatkat, juhlat, vastaanotot, kokoukset) dokumentointi on ollut keskeistä. Museon toiminnan dokumentointia on viime aikoina vähennetty rajusti. Jatkossakin nykydokumentointi suunnataan nimenomaan museomaailman ulkopuolelle.

Museomaailman ulkopuolelle suuntautuva nykydokumentointi on osa kuvakokoelmien toimintaa, kaupunkiympäristöä kuvataan sen muuttuessa. Varsinaisia nykydokumentointihankkeita on vuosien varrella sen sijaan ollut vähemmän, mutta näistä mainittakoon museon TAKO-työhön liittyvät vanhuksen elämää dokumentoineet Suomalainen talvipäivä (2011) ja Onni museoon-hankkeissa (2018) tuotettu materiaali sekä eräät teollisen tuotannon dokumentoinnit. Nykydokumentointihankkeita on tarkoitus lisätä aikatauluttamalla valokuvaajan tehtäviin tallennusalueisiin sopivia kohteita. Filmiajalta on jonkin verran systemaattista kaupunkikuvan dokumentointia. Myös yksittäisiä kohteita ja perinteitä on kuvattu. Kaivaus- ja rakennusinventointikuvat ovat tulleet tuotantoon 1990-luvulta alkaen. Dioissa painottuvat taide- ja julistekuvat kokoelmista ja julistebiennalesta.

Talviurheiluun liittyvässä valokuva-aineistossa painottuvat Salpausselän kisoihin ja Lahdessa järjestettyjen pohjoismaisten lajien maailmanmestaruuskisoihin liittyvät valokuvat, talviolympialaisiin sekä maailmamestaruuskisoihin liittyvät suomalaisurheilijat lukuun ottamatta jääalajeja sekä monenlaiset muut hiihtolajeihin ja alan urheilijoihin liittyvät valokuvat.

Digitaalisen kuvan ajalla on toteutettu muutamia laajempia kuvaushankkeita tutkimus- ja julkaisuhankkeisiin liittyen. Suurimpia kokonaisuuksia ovat kuvaukset Lahden arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa varten (APOLI), arkkitehti Unto Ojosen tuotannon dokumentointi, Lahden sodanjälkeisen rakennusperinnön dokumentointi ja Lahden sakraalirakennusten ja puistojen kuvaus. Lisäksi mainittakoon Päijät-Hämeen kuntakeskusten dokumentointi, Nastolan kuvaus Nastolan kulttuuriympäristöselvitystä varten ja Lahden MM-kisat 2017. Vuosittaisia kuvauskohteita ovat olleet Salpausselän kisat ja vuoteen 2007 asti Suomalaiset historiapäivät.

Vastaanotetun aineiston osalta varsinaisia painopisteitä ei ole helppo hahmottaa. Aiemmin aineistoa on otettu vastaan nykynäkökulmasta löyhin perustein. Painopisteet noudattelevat kuitenkin osin esinekokoelmien painopisteitä. Yksityistä elämää ja vapaa-aikaa käsittävää aineistoa on verrattain vähän, hallinnon ja kaupan alan kuvia vastaavasti verrattain paljon.

Ajallisesti katsottuna hyvin varhaista aineistoa 1800-luvun lopulta alkaen on entuudestaan varsin niukasti. Näin ollen kaikki varhainen tallennusalueeseen kuuluva aineisto täydentäisi hyvin kokoelmia. Isot lahjoituserät ovat tuoneet mukanaan ajallisia painotuksia siten, että 1950- ja 1960-luvun aineistoa on verrattain paljon. Vastaavasti 1990-luvun ja 2000-luvun aineistoa on tallennettu varsin vähän omaa tuotantoa lukuun ottamatta. Oma tuotantokin on 1990-luvulla karkeasti ottaen rajoittunut kokoelmakuvauksiin, museon toiminnan dokumentointiin ja itsestään selviksi muodostuneisiin kuvauskohteisiin. Vielä 2000-luvulla omaa tuotantoa ovat ohjailleet pitkälti museon muusta toiminnasta nousseet kuvatarpeet.

Jatkossa tallennusta määrittävät osin tutkimusohjelmaan ja tulevaan näyttelyohjelmaan kirjatut linjaukset, mutta myös kuvakokoelmien sisälle jo muodostuneet painopisteet. Systemaattinen aukkojen paikkaaminen ainakaan ostoin ei vaikuta lähitulevaisuudessa realistiselta resurssien vähyyden vuoksi. Hankintapäätöksiä tehtäessä, erityisesti lahjoitusten vastaanottoa harkittaessa ja omaa tuotantoa suunniteltaessa, on kuitenkin paikattava aukkoja mahdollisuuksien mukaan.

Radio- ja tv-museon kokoelmat

Radio- ja tv-museon kokoelma on syntynyt Yleisradion Radiomuseon peruina saadusta n. 10 000 esineestä. Radio- ja tv-museosäätiön perustamisvaiheessa Yleisradio Oy lahjoitti radio- ja tv-toimintaan liittyvän laite- ja esinekokoelmansa säätiölle. Kokoelma siirtyi 18.2.1993 Radio- ja tv-museosäätiön omistukseen. Säätiö puolestaan luovutti kokoelman hallinnan museolle. Vuodesta 1993 lähtien kokoelmat ovat karttuneet Radio- ja tv-museon omistukseen.

Radio- ja tv-alan kokoelmiin tallennetaan radio- ja tv-toimintaan liittyvää esineistöä ja perinnettä valtakunnallisesti. Puhelin- ja telelaitteiden osalta näkökulma on paikallinen ja siinä rajoitutaan paikalliseen puhelinyhdistykseen sen koko toiminta-ajalta. Keräyksen etusijalla on radio- ja tv-museosäätiön yhteisöjäseniin liittyvä aineisto.

Kokoelmiin kuuluu radio- ja televisiovastaanottimia, kodin äänen- ja kuvantallennuslaitteita, Lahden ja Tiirismaan radioasemaan ja muuta lähetystoimintaan liittyvää esineistöä, vastaanotin- ja lähetinputkia sekä studioteknistä ja ohjelman valmistukseen liittyvää esineistöä, kuten lavasteita ja tarpeistoa. Lisäksi tallennetaan DX-kuuntelu- ja radioamatöörilaitteita sekä radiopuhelimia ja laiva-, lento- ja rautatieradioita. Puhelinlaitteista talletetaan vain paikalliseen tele- ja puhelintoimintaan liittyvää esineistöä.

Kokoelmissa on tällä hetkellä noin 20 000 esinettä. Muun tallennusalueeseen liittyvän aineiston osalta keskeisiä ovat radio- ja tv-toimintaan liittyvät valokuvat (etenkin kuuntelu- ja kat-selutilanteisiin liittyen), radio- ja tv-alan kirjat, lehdet ja av-materiaali (radio- ja tv-ohjelmat, äänitteet) sekä arkistoaineisto. Valokuvia kokoelmissa on n. 10 000 kpl, kirjoja ja lehtiä n. 11 000 kpl. Erilaisia äänitteitä kokoelmissa on n. 7300 kpl ja lisäksi käsittelemätöntä ääniteaineistoa 150 hyllymetriä. Arkistoaineistoa on 1500 arkistoyksikköä.

Lahden kaupungin taidekokoelmat

Lahden kaupungin taidekokoelma käsittää noin 2300 teosta, pääasiassa päijäthämäläistä taidetta 1900-luvulta. Vuonna 2016 tapahtuneen kuntaliitoksen myötä entisen Nastolan kunnan taidekokoelmat (500 teosta) on liitetty Lahden kaupungin taidekokoelmaan. Kaupungin taidekokoelma on ns. sijoitettavaa kokoelmaa, jonka teoksia museo lainaa kaupungin virastoihin ja laitoksiin. Sijoittamisesta peritään teoskohtainen maksu ja kuljetus- sekä ripustusmaksu. Tällä hetkellä noin puolet kokoelmasta on sijoitettuna. Kokoelmaan kuuluvat myös ulkotilassa sijaitsevat ns. julkiset taideteokset, joita on noin 90 sijoitettuna eri puolille kaupunkia.

Kokoelmaa ei ole systemaattisesti kartutettu noin 30 vuoteen, kokoelman kartuttamiseen varattujen määrärahojen poistuttua 1990-luvun alussa. Satunnaisia hankintoja on tehty museon ulkopuolisella rahoituksella. Kokoelma karttuu myös lahjoitusten kautta.

Lahdessa työstetään parhaillaan Lahden kaupungin julkisen taiteen periaateohjelmaa, joka täydentää valmistuessaan museon kokoelmaohjelmaa julkisen taiteen ja ns. sijoitetun taiteen osalta. Ohjelmatyön ohella Lahdessa pyritään edistämään prosenttiperiaatteen toteutumista. Prosenttiperiaatteena toteutetut taideteokset liitetään kaupungin taidekokoelmaan ja niistä tulee ns. sijoitettuja taideteoksia. Jatkossa kaupungin kokoelman karttuminen pyritäänkin takaamaan prosenttiperiaatteen kautta.

Kaupungin kokoelman kohdalla hankintakriteerit eroavat jossain määrin muun museokokoelman kartuttamisesta. Hankinnoissa kiinnitetään erityistä huomiota esimerkiksi teosten turvallisuuteen, kestävyYTEEN, tilan asettamiin rajoitteisiin ja tilaajan sekä tilojen käyttäjien toiveisiin. Hankinnoissa pyritään tasapainon hakemiseen paikallisten ja Päijät-Hämeen ulkopuolella vaikuttavien taiteilijoiden välillä. Hankintapäätöksen syntymiseen vaikuttaa keskeisesti Lahden kaupungin julkisen taiteen työryhmä ja kulloisenkin rakennushankkeen toimijat.

Taidekokoelmat, Lahden visuaalisten taiteiden museo Malva

Taidekokoelmissa on kaiken kaikkiaan noin 9000 taideteosta, pääasiassa maala-uksia, piirustuksia, veistoksia, grafiikkaa ja valokuvia. Taidekokoelmat jakautuvat Lahden taidemuseon kokoelmiin ja Lahden kaupungin kokoelmaan, joka poikkeaa statukseltaan ja hankintaprosessiltaan muusta kokoelmasta. Lisäksi museolla on taidekokoelmiin liittyvää arkisto-, kirjasto-, lehtileike- ja valokuva-aineistoa.

Lahden taidemuseon kokoelmat

Lahden taidemuseon kokoelmissa on useita alakokoelmia ja talletuskokoelmia. Museon omistamiin taidekokoelmiin kuuluu 4700 taideteosta. Kokoelma koostuu pääasiassa suomalaisesta vanhemmasta ja modernista taiteesta. Alueellinen

painopiste on Päijät-Hämeen alueen taiteessa. Merkittävät alakokoelmat ovat Mauno Hartman -kokoelma (500 teosta), Olavi Lanu -kokoelma (200 teosta) ja Suomen Taidepiirtäjäin Liiton kokoelma (1600 teosta). Grafia ry:n vuonna 1982 museolle lahjoittama taidehistoriallisesti arvokas Suomen Taidepiirtäjäin Liiton kokoelma sisältää piirustuksia ja piirustuksiksi katsottavia teoksia 1800-luvun puolivälistä nykypäiviin.

Talletuskokoelmat

Noin neljännes museon hallinnoimista taidekokoelmista on talletuksia. Uusia talletuskokoelmia ei oteta enää vastaan ja nykyiset talletukset pyritään saamaan museon omistukseen.

Taidekokoelman perustan ja vanhimman osan muodostavat vuonna 1950 entisestä Viipurin taidemuseosta periytyneet 70 taideteosta. Nk.Viipuri-kokoelma käsittää 1800-luvun ja 1900-luvun alkupuolen kotimaista ja ulkomaista maalaus- ja veistotaidetta. Kokoelman omistaa Viipuri-säätiö ja se on ainaistalletettu Lahteen.

Päijät-Hämeen Taidemuseoyhdistyksen omistamaan kokoelmaan kuuluu noin 70 teosta, joista osa on taiteilijoiden lahjoittamia teoskokonaisuuksia ja osa yksityisten tahojen rahoituksella hankittuja teoksia. Osa kokoelmasta on sijoitettu kaupungin julkisiin tiloihin. Yhdistys kartuttaa kokoelmaa mahdollisuuksien mukaan. Yhdistys omistaa nykyisin myös Lahden Taiteet ry:n kokoelman, joka käsittää 1960- ja 1970-lukujen kokeilevaa kotimaista taidetta. Kokoelmassa on 60 teosta.

Suomen Säästöpankin talletuskokoelman omistaa nykyisin Suomen Kansalliskallio. Kokoelmaan kuuluu 101 taideteosta kotimaisilta taiteilijoilta. Neuvottelu kokoelman lahjoittamisesta Lahden museoiden omistukseen on käynnissä.

Hilkka Silvekoski-säätiön omistamassa kokoelmassa on lahtelaisen Hilkka Silvekosken (1913 - 1972) puupiirroksia, litografioita ja metalligrafiikkaa 1950- ja 1960-luvuilta, yhteensä 260 teosta. Ionowa-säätiön omistuksessa olevassa 1250 teoksen kokoelmassa on Lahdessa ja Hämeenkoskella asuneen Aleksandra Ionowan (1899-1980) improvisoituja, spontaanisti syntyneitä teoksia vuosilta 1946-1978, joissa on uskonnolliseen mystiikkaan (antroposofiaan) liittyvä aihemaailma. Ionowa-kokoelman mukana on tullut hänen taiteilijaystävänsä Selma Mäkelän maalauksia. Lahden Lakimiesyhdistys ry:n omistamissa kokoelmissa on 97 Tapani Lemminkäisen karikatyyripiirustusta Lakimiesyhdistyksen jäsenistä.

Lemminkäisen karikatyyrikokoelma sai täydennystä vuonna 2007, kun LC Lahti Vesijärvi talletti museolle 28 taiteilijan tekemää karikatyyriä Lions-klubin jäsenistä.

Lisäksi kokoelmissa on joitakin pienempiä talletuskokonaisuuksia. Esimerkiksi Maecenas Killan talletuskokoelmassa on nuorten suomalaisten kuvataiteilijoiden teoksia 2000-luvulta. Kokoelmassa on tällä hetkellä 10 teosta, mutta kokoelma karttuu muutaman vuoden välein.

Taidekokoelmien painopisteet

Lahden taidemuseo on toiminut Päijät-Hämeen aluetaidemuseona vuodesta 1980 saakka. Museon kokoelmissa on merkittävässä määrin päijäthämäläistä kuvataidetta 1900-luvun alkupuolelta nykypäivään asti. Tätä jatkumoa pyritään ylläpitämään. Kokoelmahankintojen painopiste kohdistuu päijäthämäläiseen nykytaiteeseen. Päijäthämäläisyys ymmärretään laajasti, koskien alueella syntyneitä, vaikuttavia ja vaikuttaneita taiteilijoita, mukaan lukien Lahden taideinstituutissa opiskelleet taiteilijat. Yhteys Päijät-Hämeeseen voi syntyä myös esimerkiksi teoksen aiheen, synty- tai omistushistorian kautta.

Museon kokoelmissa on ennestään merkittävä määrä suomalaista piirustustaidetta. Suomen Taidepiirtäjäin Liiton kokoelmaan kuuluu noin 1600 teosta keskeisiltä suomalaistaiteilijoilta 1800-luvun loppupuolelta ja 1900-luvulta. Taidepiirtäjäin Liiton kokoelmaa pyritään kartuttamaan hankkimalla piirustustaidetta suomalaisilta kuvataiteilijoilta.

Edellä mainitut painopisteet tukevat museon olemassa olevan profiilin vahvistamista ja olemassa olevien kokoelmien jatkumoa. Kokoelmaan voidaan hankkia myös muita teoksia, jotka muulla tavalla tukevat, täydentävät tai kommentoivat olemassa olevia kokoelmia.

Museon näyttelypolitiikka vaikuttaa myös kokoelmahankintoihin. Hankintoja pyritään systemaattisesti tekemään museon omista näyttelyistä, mikä voidaan nähdä museon oman näyttelytoiminnan dokumentointina. Myös päijäthämäläisten

gallerioiden ja muiden toimijoiden näyttelyistä pyritään hankkimaan teoksia kokoelmiin, alueellisen näyttelytoiminnan dokumentoimiseksi ja paikallisten toimijoiden tukemiseksi.

Taidemuseon kokoelmia kartutetaan pääasiassa kokoelmayksikön vuosittaisella kokoelmahankintoihin varatulla määrärahalla, jota pyritään kasvattamaan tulevaisuudessa. Hankintoja tehdään satunnaisesti myös museon muulla rahoituksella, esimerkiksi näyttely-yksikön tai kokoelmayksikön budjetista. Tulevaisuudessa hankintoja pyritään enemmissä määrin tekemään myös sponsorirahoituksella, museolla on kehitteillä tähän tähtäävä hanke. Ostojen lisäksi kokoelmat karttavat lahjoituksin.

Päijät-Häme -arkisto

Lahden kaupunginmuseon Päijät-Häme -arkistoon arkistoidaan vain esinelahjoitusten yhteydessä tulevaa asiakirja-aineistoa. Päijät-Häme -arkistoon lahjoitetut aineistot ovat pääsääntöisesti kaikkien luettavissa ja tutkittavissa ellei lahjoittaja ole asettanut käytölle rajoituksia. Päijät-Häme arkistosta ei lainata aineistoja ulos. Asiakirjoihin on mahdollista tutustua museon tiloissa arkisin klo 9-15.

Päijät-Häme -arkiston arkistohakemisto

Lahden kaupunginmuseon Päijät-Häme -arkistossa on ainakin luettelossa mainitut arkistot. Rajavuodet tarkoittavat aikaväliä, jolta arkistossa on aineistoa. Henkilöarkistot eivät ole julkista tietoa, listaa niistä voi tarvittaessa kysyä kuvakoelmista vastaavalta amanuenssilta.

Arkiston laajuus on merkitty hyllymetreissä (hm).

Aktiebolaget Tornator

rajavuodet: 1920-1947
määrä: 0,01 hm

Askon säätiö

rajavuodet: 1965-2001
määrä: 0,61 hm

Elokuvateatteri Kino Ritz ja Kare

rajavuodet: 1957-1959
määrä: 0,32 hm

H. Grönberg – Kangas- ja Valmisvaateliike

rajavuodet: 1933-1939
määrä: 0,02 hm

Hakkapeliittapatsastoimikunta

rajavuodet: 1966-1977
määrä: 0,47 hm
talletus

Teemu Hiltusen muistomerkkitoimikunta

rajavuodet: 2001-2002
määrä: 0,01 hm

Huonekaluliike Mikko Nupponen

rajavuodet: 1920-1971
määrä: 2,00 hm
talletus

Isosaari-Seura r.y.

rajavuodet: 1945-1946
määrä: 0,01 hm

Joutjoen Omakotiyhdistys r.y.

rajavuodet: 1951-2003
määrä: 0,60 hm

Kahvila Palatsi Oy

rajavuodet: 1928-1928
määrä: 0,04 hm

Kalliolan koulu, kokoelma

rajavuodet: 1904-1926
määrä: 0,07 hm

Koiskalan-Myllypohjan Omakotiyhdistys r.y.

rajavuodet: 1948-1995
määrä: 0,56 hm
talletus

Lahden Ajuriyhdistys

rajavuodet: 1902-1970

määrä: 0,40 hm

Lahden kaupungin julkisivulautakunta

rajavuodet: 1947-1978

määrä: 1,3 hm

Lahden kaupungin matkailutoimiston lehtileikearkisto

rajavuodet: 1958-1992

määrä: 0,05 hm

Lahden Käsityö- ja teollisuusyhdistys ry

rajavuodet: 1894-1972

määrä: 4,38 hm

Lahden Omakotiliitto ry

rajavuodet: 1950-1981

määrä: 0,30 hm

talletus

Lahden Taideyhdistys ry

rajavuodet: 1934-1968

määrä: 0,75 hm

talletus

Lahden Urheiluhalliyhdistys ry

rajavuodet: 1967-2004

määrä: 0,02 hm

Lahden VPK

rajavuodet: 1879-1970

määrä: 0,35 hm

talletus

Lahden Yleinen Ammattikoulu

rajavuodet: 1910-1950

määrä: 0,04 hm

Lahti-Seura ry

rajavuodet: 1946-2006

määrä: 1,87 hm

Hilda Lehtonen - Esiliina- ja alusvaateliike

rajavuodet: 1931-1953

määrä: 0,40 hm

Metsämaan Omakotiyhdistys r.y.

rajavuodet: 1961-1988

määrä: 0,20 hm

talletus

Metsäpellon Omakotiyhdistys r.y.

rajavuodet: 1945-1986

määrä: 0,37 hm

talletus

Anna Mäkelä Oy - Kangas- ja lyhyttavaraliike

rajavuodet: 1942-1957

määrä: 0,46 hm

Niemen rautatieasema

rajavuodet: 1872-1940

määrä: 0,02 hm

Okeroisten Nuorisoseura

rajavuodet: 1951-1952

määrä: 0,01 hm

Pro Pankinportti

rajavuodet: 1994-2004

määrä: 0,05 hm

Punavankimuistomerkkitoimikunta

rajavuodet: 1975-1981

määrä: 3,00 hm

talletus

**Suomen Huonekaluviejät -
Finlands Möbelexportörer r.y.**

rajavuodet: 1977-1990

määrä: 2,60 hm

Teknisen viraston tilapalvelu

rajavuodet: 1904-1986

määrä: 2,54 hm

Työmiehenkatu 10:n arkisto

rajavuodet: 1914-1916

määrä: 0,01 hm

**Vesijärven Huvila-asukkaiden Urheiluseura
(V.H.U.S.)**

rajavuodet: 1924-1931

määrä: 0,04 hm

KOKOELMAHALLINTA

Kokoelmien tallennusperiaatteet ja kokoelmiin liittämisen kriteerit

Lahden museoissa kokoelmia kartutetaan systemaattisesti ja suunnitelmallisesti. Kokoelmayksikkö on vastuussa edellä kuvattujen taide- ja perinnesektoreiden tallentumisesta tulevaisuuteen ja tutkimuksen tarpeisiin. Jokainen kokoelmahankinta on harkittu ja jo olemassa olevien kokoelmien merkitystä arvioidaan museoarvokriteerien avulla. Museo-objektin¹ tai – kokoelman merkitystasolla tarkoitetaan niiden kykyä välittää niitä merkityksiä, joita niille museossa on määritetty.

Objektin tai kokoelman merkityksen arviointi² (merkitysanalyysi)

Kokoelmaa kartuttaessa, olemassa olevaa kokoelmaa arvioitaessa, kokoelmahallinnan toimenpiteitä suunniteltaessa ja kokoelmapoistoissa objektia tai kokoelmaa arvioidaan seuraavien *kriteerien pohjalta*:

Sopivuus kokoelmaprofiiliin

Lahden museoiden kaikilla kokoelmilla on tallennusalueeseensa kytköksissä olevat, tässä ohjelmassa määritellyt erityispiirteensä eli profiilinsa. Periaatteessa kaikkien kokoelmassa olevien objektien olisi sovittava tähän profiiliin. Mikäli objekti tai objektiryhmä ei sovi kokoelmaprofiiliin, sitä ei tule ottaa kokoelmaan eikä sitä tule säilyttää kokoelmassa vaan se on pyrittävä siirtämään kokoelmaan tai ympäristöön, jossa se paremmin täyttää tehtävänsä.

Objektin tietosisältö

Objektin tietosisältöön kuuluvat sen alkuperä-, tausta-, valmistus- ja käyttöhistoriatiedot. Näihin sisältyvät myös jo kokoelmassa olevan esineen museohistoriaan

kuuluvat tiedot. Myös objektin yhteys historialliseen, kulttuuriseen, sosiaaliseen tai taiteelliseen tapahtumaan on osa sen tietosisältöä. Objektin tai objektiryhmän museaalinen merkitys on sitä suurempi, mitä paremmin sen tietosisältö tunnetaan.

¹ Museo-objekti voi olla yksittäinen tai useasta osasta koostuva kappale, se voi olla fyysinen tai digitaalinen. Museo-objekti on museon tallennuksen, tutkimuksen, hallinnan, säilyttämisen ja käytön kohteena oleva kulttuurin ilmaus, joka on osa taide- ja kulttuuriperintöä.

² Jokaista kokoelmaan otettavaa tai arvioitavaa objektia ei arvioida merkitysanalyysimenetelmän avulla, mutta sitä käytetään tarvittaessa.

Edustavuus

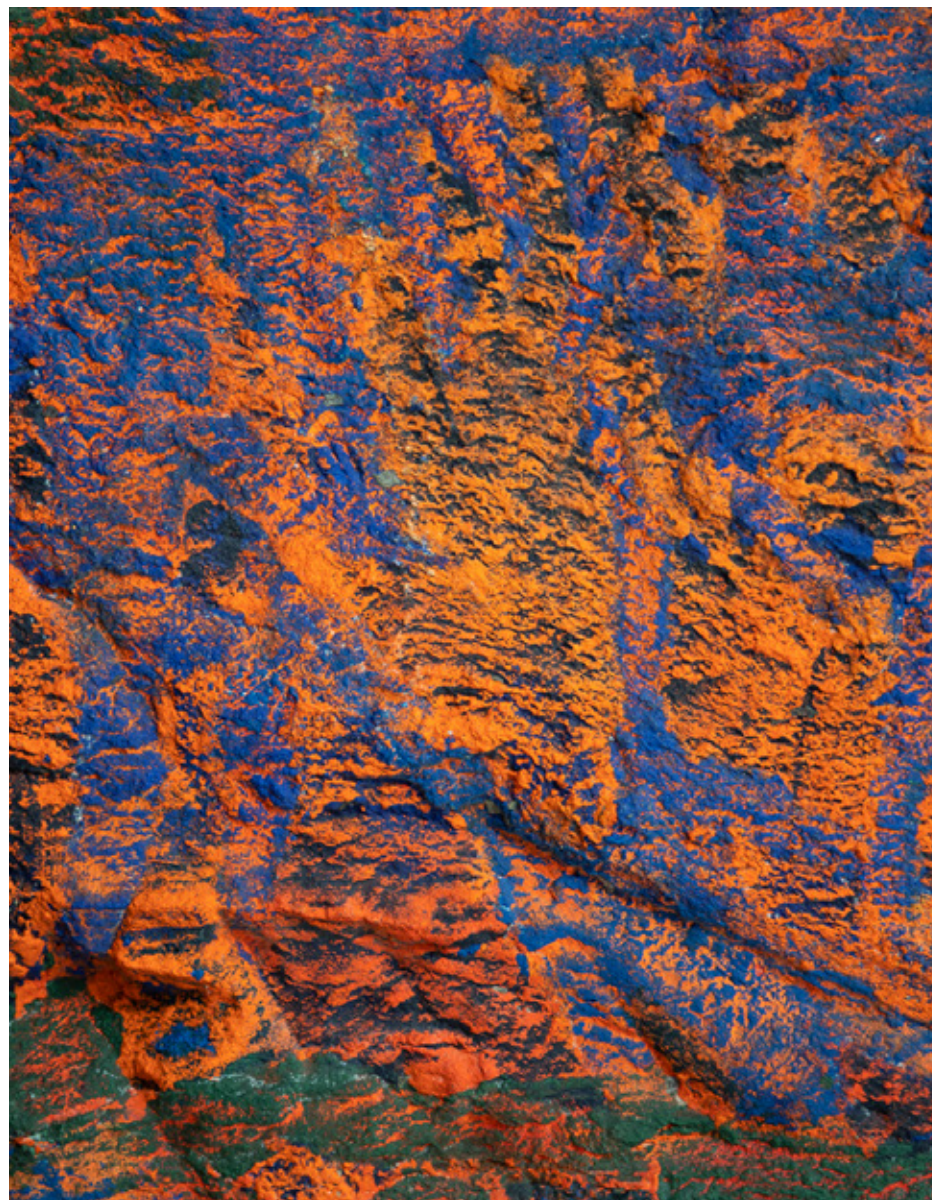
Objekti tai objektiryhmä voi olla tyyppinsä, luokkansa tai ryhmänsä yleinen tai harvinainen edustaja. Edustavuus voi koskea objektin tai objektiryhmän historiallista, kulttuuriin liittyvää, yhteisöllistä tai esteettistä edustavuutta. Arvioitavaa objektia tai objektiryhmää tarkastellaan peilaten sen edustavuutta suhteessa kyseessä olevaan kokoelmaan. Edustavuuteen liittyy myös objektin alkuperäisyysaste, joka tulee esille yleisimmin painotöissä ja vedoksissa.

Objektin kunto

Objektin fyysinen kunto on osa sen merkityssisältöä, eikä heikko kunto itsessään ole este objektin liittämiseksi kokoelmaan tai pitämiseksi kokoelmassa. Jos objekti on kuntosuoraksi vuoksi vaaraksi muulle kokoelmalle tai henkilökunnalle, sitä ei liitetä kokoelmaan tai se poistetaan kokoelmasta. Muussa tapauksessa kuntoa arvioidaan suhteessa objektin muihin tietoihin ja kokoelmahallinnan resursseihin. Objektille tai objektiryhmälle voidaan myös määritellä elinkaari, jolloin hyväksytään väistämätön kunnan heikkeneminen ja rajoitetaan jo lähtökohtaisesti tulevia konservointitoimenpiteitä.

Hyödynnettävyys ja käytettävyys (tutkimuksessa)

Museo-objektin tai -objektiryhmän tulee olla ensisijaisesti tutkimuksen ja opetuksen hyödynnettävissä ja käytettävissä ennen kaikkea taide- ja kulttuuriperinnön todistuskappaleena, mutta myös elämysten ja inspiraation lähteenä eri käyttäjäryhmille.

Museo-objektin tai -kokoelman merkitysluokka

Lahden museossa aletaan arvioida kaikkien kokoelmien objektien tai objekti-ryhmien merkityksiä siten, että kaikki uudet hankinnat 1.10.2015 jälkeen saavat merkitystasot 1-3. Muun kokoelman luokittelu tapahtuu erissä, kunnes kokoelma on luokitettu. Merkitystaso merkitään luettelointiohjelmaan erillisen ohjeen mukaisesti. Objektin tai objektiyhmän merkitystaso ei ole pysyvä, vaan sitä voidaan arvioida tarvittaessa uudelleen. Aiemmat merkitystasot säilytetään objektin tiedoissa.

Museokokoelmien objektit jaetaan alla mainittuihin tasoihin käyttämällä aiemmin kuvattuja museoarvokriteereitä: objektin tai objektiyhmän sopivuus kokoelmaan, tietosisältö, edustavuus, kunto ja käytettävyyys.

Kokoelmaan liitetään vain merkitystason 1-3 objekteja.

MERKITYSTASO 1

Sisältää kokoelmien oleellisen, korvaamattoman taide- ja kulttuuriperinnön. Myös kokonaisia kokoelmia voi laittaa merkitystaso 1:een, jolloin kokoelman objekteja ei arvioida yksittäin, vaan osana kokonaisuutta³.

MERKITYSTASO 2

Sisältää objekteja, jotka ovat jonkun kriteerin osalta vähemmän keskeisiä kuin luokka 1 objektit. Merkitystason 2 objektit ovat kokoelman kannalta merkittäviä, mutta eivät täysin korvaamattomia. Suurin osa kokoelmaan otettavista objekteista kuuluu tähän luokkaan.

MERKITYSTASO 3

Merkitystaso 3:n sijoitetaan kokoelmaa täydentävää, esim. ajalle tyypillistä esineistöä. Tähän luokkaan laitetaan ne objektit, jotka syystä tai toisesta päätetään ottaa kokoelmaan, vaikka niiden kohdalla vain osa vastaanottokriteereistä täyttyy. Taidekokoelman osalta tähän luokkaan tulevat Lahden kaupungin taidekokoelman teokset, sillä niillä on ei-museaalisiin kohteisiin sijoitettavina lähtökohtaisesti elinkaari⁴. Tämän luokan objektien kohdalla on erityisen tärkeää, että kokoelmahankinnasta päättävät dokumentoivat hankinnan ja luokituksen perusteet selkokielisinä museotietokantaan.

MERKITYSTASO 4

Merkitystaso 4 kuuluvat objektit ovat poistoluokkaa, jonka kautta poistuvat muista luokista siirretyt objektit. Kun esine siirtyy tähän luokkaan, on tarkistettava, että se on riittävällä tasolla dokumentoitu ja poisto merkitään sovitulla tavalla sen luettelointitietoihin. Poistoprosessi on kuvattu seuraavassa luvussa.

³ Esimerkiksi kulttuurihistoriallisessa kokoelmassa näitä ovat Klaus Holman muistokokoelma ja Viipurin-kokoelma ja taidekokoelmassa mm. Suomen taidepiirtäjäliiton kokoelma, julistekokoelmassa Oskar Nupposen kokoelma ja Hiihtomuseon kokoelmassa Suuri suksikeräys.

⁴ Elinkaarella tarkoitetaan tässä jo hankintavaiheessa tiedostettua teoksen mahdollista, joskin ei-toivottua vahingoittumista/tuhoutumista.

Poistot Lahden museoiden kokoelmista⁵

Museokokoelma on pääsääntöisesti pysyvä. Hankintoja harkitaan perusteellisesti ja objekti otetaan kokoelmaan säilytettäväksi tuleville sukupolville. Poisto kokoelmasta on aina poikkeustapaus. Lahden museoiden kokoelmat ovat syntyneet pitkän ajan kuluessa eri tahojen toiminnan tuloksena. Ne sisältävät myös esineitä, joiden olemassaoloa museokokoelmassa ei nykykriteereillä voi perustella. Kokoelmasta voi tehdä perusteltuja poistoja. Lahden museot noudattaa poistopoliitiikassaan ICOMin (International Council of Museums) ja sen alajärjestön, ICOM Suomen komitea ry:n ohjeita kokoelmapoistoista.

Poiston perusteet

1. Objekti on huonokuntoinen, tuhoutumassa, tuhoutunut tai uhka muulle kokoelmalle. Pääsääntöisesti kunto ei ole poiston peruste, vaan huonokuntoisenakin objekti säilytetään, jos muut poistokriteerit eivät täyty. Kun objekti ei ole konservoinnilla pelastettavissa/mielekästä pelastaa ja se voi kuntonsa vuoksi olla uhka muulle kokoelmalle tai henkilökunnalle se poistetaan. Jos objektille on määritelty elinkaari, se poistetaan elinkaarensa lopussa.
2. Objekti on ennestään kokoelmassa. Pääsääntöisesti täysin samanlaisia objekteja ei oteta kokoelmaan kuin yksi kappale, joskin eräissä objektityypeissä, kuten painotuotteissa, vedoksissa yms. kokoelmassa säilytetään tarkoituksenmukainen määrä kaksoiskappaleita. Joissain tapauksissa kaksoiskappaleen tallentaminen kokoelmaan saattaa olla perusteltua objektin tietosisällön, esim. käyttöhistorian vuoksi.
3. Objekti⁶ on kokoelmaan sopimaton/merkityksetön. Objekti ei kuulu kyseisen kokoelman tallennusvastuualueelle, eivätkä objektin kohdalla kokoelmaohjelmassa määriteltyt hankinnan kriteerit täyty. Objekti on sopivampi johonkin muuhun kokoelmaan. Objekti on kokoelman kannalta tai historialliselta todistusvoimaltaan merkityksetön.

4. Objektista ei ole tietoa. Objektin tausta- ja luettelointitiedot puuttuvat, esineen historiallista lähdearvoa ei saada selvitettyksi. Tämä ei yksinään riitä poiston perusteeksi.
5. Korkeat ylläpitokustannukset. Kohtuuttomat säilytys- ja ylläpitokustannukset voi olla poiston peruste vain, jos objektiin liittyy muita poistoa puoltavia kriteereitä.

⁵ Lahden museoissa kokoelmaobjekteiksi käsitetään ne objektit, jotka on vastaanotetuista eristä seulottu kokoelmaan ja saaneet museo-objektin statuksen. Museon tiloissa olevaan seulomattoon ja numerottomaan esineistöön suhtaudutaan kuten uushankintoihin: ne tutkitaan, mutta jos niitä ei katsota tarpeelliseksi liittää kokoelmaan, niistä ei tehdä poistoasiakirjoja.

⁶ Voi koskea myös objektiryhmää.

⁷ Jos kysymyksessä on tavanomainen kokoelmayksikössä neuvottelu, riittää perusteiden kirjaaminen museotietokantaan (erillinen ohje). Jos neuvotteluista syntyy muistioita tai muita kirjallisia dokumentteja, ne liitetään poistetun objektin verifikaatteihin.

⁸ Poikkeuksena objektin lahjoittaja tai tämän edustaja

⁹ Myös vaihto toisen museon objektiin on joissain tapauksissa mahdollinen

¹⁰ Objektiin sovelletaan käyttöesineiden käsittely- ja säilytysohjeita.

¹¹ Lahjakirjaan voidaan liittää ehtoja esim. esineen jälleenmyynnistä.

¹² Objektin numero poistetaan ja objekti rikotaan tunnistamattomaksi ja käyttökelvottomaksi ennen kuljetusta tuhottavaksi

¹³ Huomioitava, että ennen konkreettisia poistotoimenpiteitä on odotettava viranhaltijapäätöksen valitusajan umpeutuminen (2 työpäivää + 2 viikkoa).

Poistoprosessi

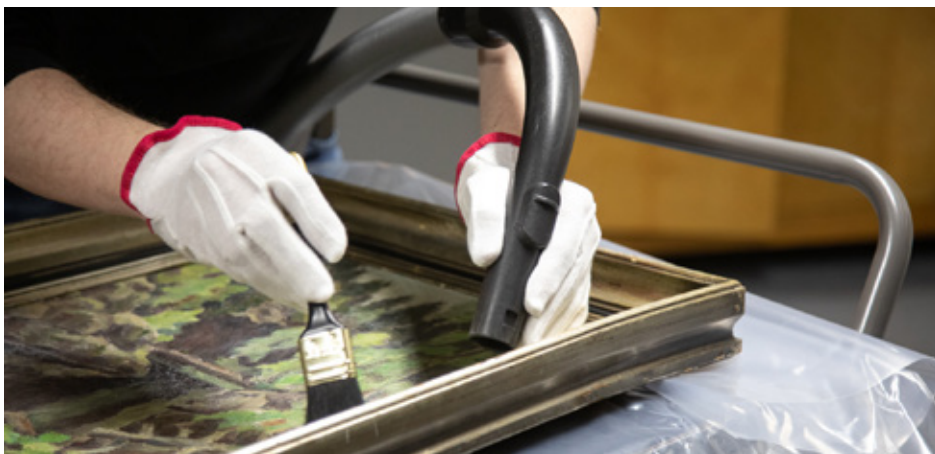
Kokoelmista vastaava tutkija valmistelee ja koordinoi poiston. Poistosta neuvotellaan kokoelmayksikössä (kokoelmapääällikkö, tutkija, konservaattorit) sekä tapauskohtaisesti museonjohtajan tai kysymykseen tulevien asiantuntijoiden kanssa. Neuvottelut dokumentoidaan⁷. Poistettavaa museo-objektia ei suoraan myydä eikä lahjoiteta yksityishenkilölle⁸. Päätetään esineen jatkokäsittelystä, joka voi olla (pääsääntöisesti tässä järjestyksessä):

1. Objekti lahjoitetaan toisen museon kokoelmaan⁹
2. Objekti palautetaan lahjoittajalle
3. Objekti otetaan museon opetus- tai käyttökokoelmaan¹⁰
4. Objekti lahjoitetaan muulle julkisyhteisölle¹¹
5. Jos kohtien 1-4 mukaista poistoa ei voida tehdä, objekti tuhoetaan¹²

Laaditaan poistoasiakirjat. Objekti dokumentoidaan ja tarvittaessa luettelointia täydennetään. Objektin tiedot säilyvät luettelointitietokannassa, mutta poisto merkitään erillisen luettelointiohjeen mukaisella tavalla.

Asiasta tehdään viranhaltijapäätös¹³, joka menee tiedoksi Lahden kaupungin sivistystoimialan liikunta- ja kulttuurilautakunnalle. Päätös on julkinen.

KOKOELMATYÖ

Kokoelmatyötä tehdään kokoelmayksikössä, johon kuuluvat kokoelmapäällikkö, eri kokoelmista vastaavat museoamanuenssit (5), museoapulainen, tekstiilikonservaattori ja esinekonservaattori, kuvankäsittelijä ja kaksi museomestaria. Julistemuseon amanuenssi ja valokuvaaja tekevät myös kokoelmatyötä, samoin kokoelmatyötä tehdään arkeologiseen aineistoon ja kulttuuriympäristöön liittyvien kokoelmien osalta tutkimusyksikössä.

Kokoelmatyön voi jakaa kokoelmahoitotehtäviin (alla kuvattu kokoelmaprosessi), asiantuntijatehtäviin (kokoelmiin liittyvä tutkimus, konsultointi, näyttelyiden ja julkaisujen sisällöntuotanto, luennot, opastus, tiedonkeruu), kokoelman julkaisemiseen liittyviin tehtäviin (näyttelyt, kuva-tilaukset, lainat, sijoitukset) sekä logistisiin tehtäviin (alla kuvattu nouto/palautusprosessi).

Kokoelmaprosessi

Kokoelmista vastaaviksi nimitetään työntekijöitä, jotka tuntevat asiantuntemuksensa puitteissa kyseessä olevan kokoelman sisällön ja yhdessä kokoelmapäällikön kanssa vastaavat sen hallinnasta.

Kokoelmista vastaavat

Kokoelmapäällikkö

Arkeologiset kokoelmat

Tutkimuspäällikkö

Julistekokoelmat

Julistekokoelmista vastaava amanuenssi

Kuva- ja arkistokokoelmat

Kuvakokoelmista vastaava amanuenssi

Valokuvaaja (digikuvakokoelmat)

Kulttuurihistorialliset kokoelmat

Kulttuurihistoriallisista kokoelmista vastaava amanuenssi

Tekstiilikokoelmat

Tekstiilikonservaattori

Radio- ja tv-museo Mastolan kokoelmat

Radio- ja tv-museo Mastolan kokoelmista vastaava amanuenssi

Rakennettuun ympäristöön liittyvät arkistot ja kartat

Rakennustutkija

Taidekokoelmat

Taidekokoelmista vastaava amanuenssi

Hiihtomuseon kokoelmat

Hiihtomuseon kokoelmista vastaava amanuenssi

Kartunta

Lahden kaupunginmuseon kokoelmat voivat karttua seuraavilla tavoilla:

Lahjoitus

Omistaja lahjoittaa objektin tai erän museolle, jolloin omistus- ja muut oikeudet siirtyvät museolle. Lahjoitukseen voi liittyä ehtoja, mutta pääsääntöisesti lahjoitukset tulevat museolle vastikkeetta ja peruuttamattomasti.

Osto

Kokoelmia voidaan kartuttaa ostamalla.

Museolöytö

on museon kokoelmiin kuuluva objekti, jonka numero, alkuperä- ja/tai muut taustatiedot ovat jostain syystä kadonneet tai jääneet kirjaamatta.

Siirto kokoelmaan

Kaupungin omistuksessa oleva taideteos, esine tai muu materiaali, jonka voidaan katsoa soveltuvan osaksi museon kokoelmia. Kokoelmaan siirrettyyn materiaaliin sovelletaan museossa hyväksyttyä kokoelmahallintaprosessia.

Oma tuotanto

hankintaterminä tarkoittaa kuvakokoelmaan liittyvä nykydokumentointi- ja asiakuvien digitaalista dokumentointia ja perinnearkiston muistitietoaineistoa.

Deponointi (talletus)

on museokokoelmaan otettu objekti tai erä, jonka omistaa edelleen objektin tai erän luovuttaja ja museolla on huolto- ja hallintaoikeus sovituin ehdoin. Lahden museoissa uushankintoja ei oteta vastaan talletuksina. Kokoelmissa ennestään

olevista talletuksista pääsääntöisesti pyritään eroon muuttamalla talletus tallettajan kanssa neuvotellen lahjoitukseksi tai lahjoittamalla talletus takaisin tallettajalle.

Arkeologiset löydöt

Tietyt historiallisen ajan maalöydöt voidaan Museoviraston kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen liittää osaksi Lahden kaupunginmuseon kokoelmia.

Kokoelmiin liittäminen

1. Hankinta: yhteydenotto, arviointi ja päätös

Yhteydenotto

A. Kun museo haluaa kokoelmaan esineen/taideteoksen/kuvan/arkistomateriaalin (jatkossa objekti), museon edustaja on yhteydessä objektin omistajaan.

B. Objektia tarjotaan museokokoelmaan. Jos tarjous ei tule suoraan k.o. kokoelmasta vastaavalle henkilölle, asiakkaan yhteydet otetaan ylös ja asiasta ilmoitetaan kokoelmapäällikölle tai kokoelmasta vastaavalle. Lahden kaupungin museon tiloihin ei oteta objekteja, joita ei haluta kokoelmiin. Objektin voi erillistä lomaketta käyttäen jättää museon arvioitavaksi kokoelmaan ottamista varten.

Arviointi

Jos objekti/objektiryhmä täyttää vastaanottokriteerit (yllä), kokoelmavastaava, kokoelmapäällikkö, konservattori ja mahdolliset muut kysymyksen tulevat asiantuntijat arvioivat museokokoelman hankintaperiaatteiden pohjalta, onko perustetta kokoelmaan ottamiselle. Ostoisissa kokoelmavastaava neuvottelee hinnasta myyjän kanssa ja sopii asiasta kokoelmapäällikön ja/tai museonjohtajan kanssa. Kokoelmaostot tehdään pääsääntöisesti kokoelmayksikön budjetista. Jos objekti/objektiryhmä ei täytä vastaanottokriteereitä (yllä) riittävältä osin tai sen parempi paikka on muussa muistiorganisaatiossa tai vastaava objekti on jo kokoelmassa, kokoelmavastaava ilmoittaa asiakkaalle ilman neuvottelua muiden kokoelmayksikön työntekijöiden kanssa, että objektia ei oteta kokoelmaan.

Varsinainen kokoelmiin otto päätetään kokoelmanhankintakokouksissa, joissa kaikki kokoelmavastaavat ja konservattorit käyvät kokoelmapäällikön johdolla läpi potentiaalisia hankintoja ja tekevät niistä päätöksiä. Museonjohtaja osallistuu kokouksiin soveltuvin osin, samoin mahdolliset muut museon sisäiset ja ulkopuoliset asiantuntijat. Arvioinnin pohjalta tehdään hankintapäätökset, jotka vahvistetaan viranhaltijapäätöksellä. Kokoelmahankintakokouksia pidetään pääsääntöisesti kerran kuukaudessa.

2. Vastaanotto

Lahja- tai kauppakirja

Kokoelmasta vastaava täyttää vastaanottolomakkeen yhdessä objektin luovuttajan kanssa. Vastaanottolomake toimii sekä lahja- että kauppakirjana. Luovuttajalta otetaan aina allekirjoitus vastaanottolomakkeeseen. Allekirjoituksellaan luovuttaja hyväksyy museon asettamat vastaanottoehdot itseään sitoviksi ja vakuuttaa antamansa tiedot oikeiksi. Asiakirjasta otetaan kopiot molemmille osapuolille.

Viranhaltijapäätös

Kokoelmaan otto on objektin osalta lainvoimainen vasta, kun siitä on tehty viranhaltijapäätös edellä kuvatun prosessin mukaisesti.

Taustatiedot

Luovutustilanteessa kirjataan lahjoittajalta/myyjältä/luovuttajalta saatavat, objektiin liittyvät tiedot (valmistus-, käyttö-, omistus- ja hankintatiedot). Tiedot liitetään vastaanottolomakkeeseen edelleen siirrettäväksi objektin luettelointitietoihin. Taidehankinnan yhteydessä haastatellaan taiteilijaa, mikäli mahdollista. Haastattelun avulla pyritään saamaan tietoa teoksen materiaaleista, aiheesta, taiteilijan työskentelyprosessista, suhdeteoksista, valmistuspaikasta, teoksen aiemmista omistajista, sijaintipaikoista tai näyttelyistä sekä muista oleellisista asioista. Myös ripustusohjeet pyydetään aina taiteilijalta. Haastattelu voi tapahtua kasvotusten tai kirjallisesti. Tiedot kirjataan kokoelmanhallintajärjestelmään.

Maksatus/kiitos

Kokoelmapäällikkö hoitaa maksuliikenteen kaupungin maksujärjestelmän kautta. Vuoden aikana Lahden museoille lahjoittaneille lähetetään kiitos joulukortilla.

3. Diariointi

Diarioinnilla tarkoitetaan toimenpidettä, jolla objekti liitetään kokoelmaan. Objekti saa kokoelmakohtaisen tunnuksen, joka on jokaisella objektilla ainutlaatuinen. Kokoelmasta vastaava tai luetteloija¹⁴ diarioi hankintaerän museotietokantaan. Tietokantaan merkitään hankinnan merkitystaso ja kirjataan hankintaperusteet ja perustelut. Objekteihin, jotka numeroidaan maalaamalla tai ompelemalla, kiinnitetään diarioinnin yhteydessä tunnistenumero väliaikaisesti. Arkistoaineistoon ja kuviin merkitään lopullinen numero diariointivaiheessa.

4. Objektien käsittely kokoelmiin liittämistä varten

Siirto vastaanottotilaan: Objekti siirretään vastaanottotiloihin. Tarvittaessa hankintaerän tilapäinen sijaintipaikka merkitään tietokantaan hankintaerän tietoihin.

Vastaanotto: Konservattorin tarpeelliseksi katsomat toimenpiteet tehdään.

Numerointi: Objektiin merkitään numero kullekin objektiryhmälle sovitulla tavalla.

Kuvaaminen: Objekti kuvataan. Kuvaustilanteessa harkitaan, riittääkö yksi kuva vai tarvitaanko useampi, (esim. leimat, tausta). Kuva/kuvat lisätään tietokantaan ohjeen mukaisesti. Hankinnasta vastaava harkitsee onko valokuvaajan syytä kuvata objektit korkearesoluutioisena tulevaa käyttöä varten. Asia aikataulutetaan valokuvaajan (ja jos siirtoja tarvitaan museomestareiden) kanssa.

5. Luettelointi

Objekti luetteloidaan museotietokantaan luettelointiohjeiden mukaan (luetteloija, valokuvaaja). Hankinnalle/objekteille kirjataan merkitystaso.

6. Pakkaaminen, suojaus ja sijoitus

Vain numeroitu, luetteloitu ja kuvattu objekti voi päätyä säilytystiloihin, näyttelyyn tai lainaan. Objekti pakataan kullekin objektiryhmälle soveltuvalla ja sovitulla tavalla säilytystä/kuljetusta varten. Konservattori määrittelee pakkaamistavan.

Objektille määritellään sijoituspaikka ja se siirretään säilytystiloihin. Säilytyspaikatieto kirjataan museotietokantaan sovittujen koodien mukaisesti.

7. Säilytystilaseuranta ja inventointi

Esinekonservattori valvoo säilytystilaolosuhteita systemaattisesti ja analysoi vuosittain mahdollisia toimenpiteitä vaativat kohteet. Esimerkiksi tuhohyön-teisten kannan kasvu jossain tilassa edellyttää tuholaiistorjuntaa. Säilytystilat siivotaan suunnitelmallisen kuukausi- ja vuosirytmien mukaan. Laitoshuoltajat raportoivat havaitsemistaan esineturvallisuuteen vaikuttavista seikoista konservattorille.

Toimintasuunnitelmaan otetaan harkinnan mukaan kokoelmainventointeja, joissa käydään läpi isompia ryhmiä joko säilytyspaikoittain tai teemoittain. Näihin projekteihin osallistuu tarvittava määrä kokoelmayksikön henkilökuntaa toimestaan tai toimipaikastaan riippumatta. Säilytystilasiirtojen yhteydessä tehdään aina inventointi, mahdollisuuksien mukaan myös valokuvaus ja täydennysluettelointi. Nämä suunnitellaan ja toteutetaan projekteina, joissa on mukana koko kokoelmayksikön henkilökunta.

Objektin täydennysluettelointi

Täydennysluetteloinnissa luettelointitiedoista tarkastetaan, että kirjaamistapa, tietosisältö ja asiasanoitus vastaavat nykytietoja ja -ohjeistusta. Näyttely- ja lainaustoiminnan sekä asiakaspalvelun vuoksi esille otettavan objektin tiedot tarkastetaan, ja mikäli luettelointi on puutteellinen, se täydennetään viimeistään tässä vaiheessa. Tarvittaessa objektit myös kuvataan.

¹⁴ Luetteloijalla tarkoitetaan museon vakinaista tai määräaikaista työntekijää, jolla on riittävä ammattitaito ja perehtyneisyys kokoelmahallintaan.

Kokoelmien hoito, konservointi

Lahden museoilla on esine- ja tekstiilikonservaattorit, jotka työskentelevät kaikkien kokoelmien parissa. Museon konservointitilat sijaitsevat kokoelmakeskuksessa, jossa on erilliset tilat sekä esine- että tekstiilikonservoinnille. Muissa museorakennuksissa ei ole käytössä omia konservointitiloja. Museolla on käytössä pakastushuone kokoelmakeskuksen vastaanottovaraston yhteydessä.

Konservointityöt painottuvat ennaltaehkäisevään konservointiin sekä näyttelyiden ja kokoelmaan liittämisten yhteydessä tapahtuviin esinetarkastuksiin sekä -huoltoihin. Aktiivisia konservointeja tehdään vain tarvittaessa tai muiden töiden salliessa. Pakollisia aktiivisia konservointeja, joita ei kyetä aikataulujen tai vähäisten henkilöresurssien takia suorittamaan, teetetään ulkopuolisilla tahoilla ostopalveluna. Alan oppilaitoksissa voidaan myös teettää konservointeja oppilastöinä harkinnan mukaan.

Hoidon tavoitetaso

Kokoelmien hoidolla pyritään turvaamaan hyvä tai vähintään riittävä hoidon taso kaikille museoiden kokoelmille. Osa museoiden kokoelmista on määritelty toisia merkittävämmäksi ja näiltä osin kokoelmia hoidon tason tulee olla vähintään hyvä, mutta tavoitellusti erinomainen.

Valtaosa riittävän hoidon tason takaamisesta perustuu säilytystila- ja suojausratkaisuihin sekä esineistön oikeaoppisiin käsittelytapoihin. Oikeilla säilytysratkaisuilla saadaan minimoitua ulkoisten tekijöiden haitalliset vaikutukset museoesineisiin ja niiden materiaaleihin. Kokoelmia siirrettäessä säilytykseen tai näytteille, arvioidaan esinehuollon tarve ja tehdään tarvittavat toimenpiteet. Esinehuolto keskittyy esineiden puhdistukseen.

Kokoelman kunnon arviointi, dokumentointi ja konservointisuunnitelmat

Kullekin Lahden museoiden kokoelmalle on määritelty oma kokoelmavastaava, joka seuraa kokoelmien kuntoa sekä arvioi kokoelmien hoidon tasoa yhdessä kokoelmapäällikön kanssa. Hoidon tasoa varmistavat työllään konservaattorit, amanuenssit sekä museon teknisen ryhmän työntekijät. Konservaatrit tekevät tarvittavat kuntoarvot.

Kokoelmien kuntoarvioita tehdään näyttelyiden, kokoelmasiirtojen sekä muiden käsittelyjen yhteydessä ja esinekohtaisia kuntoarvioita kirjataan kokoelmatietokantaan. Tarkempi kuntoarvio voidaan liittää konservointiraportin yhteyteen.

Ennaltaehkäisevä ja aktiivinen konservointi

Lahden kaupunginmuseon konservointitoiminta painottuu lähes täysin ennaltaehkäisevään konservointiin. Konservaatrit varmistavat, että kaikkia kokoelmia säilytetään ja esitellään asianmukaisissa tiloissa ja olosuhteissa. Konservaatrit

vastaavat myös siitä, että käytetyt pakkaus- ja suojausmateriaalit ovat materiaaleille sopivia ja että kokoelmia käsitellään asianmukaisesti.

Kokoelmien puhdistus voi olla joko ennaltaehkäisevää tai aktiivista konservointia. Esineet, taideteokset ja muut materiaalit puhdistetaan niiden mennessä näyttelyyn tai takaisin säilytystiloihin. Puhdistuksen suorittavat konservaattorit. Harkinnan mukaan puhdistustyön voi suorittaa myös muu museon henkilökuntaan kuuluva henkilö konservaattorin ohjeistuksen mukaisesti. Tällöinkin puhdistuksesta vastaa konservaattori.

Museon yleisessä toiminnassa aktiivinen konservointi esineiden puhdistusta lukuun ottamatta on hyvin vähäistä ja rajoittuu lyhytkestoihin konservointitoimenpiteisiin. Laajempia aktiivisia konservointeja joudutaan suunnittelemaan ajoittain yksittäisille esineille. Museon konservaattorit arvioivat konservointitarpeen esineen kunnon sekä tilanteen mukaan. Joissain tapauksissa konservointitarpeen selvittämiseenkin tarvitaan ulkopuolista asiantuntemusta. Konservaattorit etsivät konservointityölle soveltuvan ulkopuolisen toteuttajan.

Säilytystilat ja niiden olosuhteet

Kokoelman hoito- ja säilytystilat

Museolla on kokoelmakeskus, jossa on kokoelmien parissa työskentelevien työtiloja, konservointitilat, kokoelmiin liittyvä käsikirjasto, kuvakokoelmatilat sisältäen valokuvaajan studion sekä teknisiä tiloja, kuten kokoelman vastaanottotilat ja pakastinhuoneen. Nämä tilat ovat suuruudeltaan noin 900 m². Lisäksi museolla on vajaat 8500 m² eritasoista kokoelmasäilytystilaa. Näistä noin tuhat neliötä on museo suoraan vuokrannut yksityiseltä kiinteistön omistajalta ja 7500 m² on Lahden Tilakeskuksen hallinnoimaa tai vuokraamaa ja museolle edelleen vuokraamaa tilaa. Kaikissa tiloissa on murtohälytys.

Erityisesti kokoelmasäilytystilat, mutta myös kokoelmien käsittelytilat ovat kokoelmien laajuuteen ja kehitykseen nähden kooltaan ja osittain laadultaan riittämättömät. Museo on laatinut vuonna 2016 suunnitelman, jossa yksilöidään tilan tarvetta jatkossa. Suunnitelma on toimitettu Lahden Tilakeskukselle ja sen saa tarvittaessa kokoelmapäälliköltä.

Lahden museoilla on runsaasti eritasoisia säilytystiloja. Eri kokoelmilla on omia sekä yhteisiä säilytystiloja. Joitakin kokoelmia on myös hajasijoitettu eri kiinteistöihin. Kunkin kiinteistön ja jokaisen säilytystilan kuntoa ja olosuhteita seurataan henkilökunnan, kiinteistöhuollon laitteiden sekä olosuhdemittariston avulla.

Suhteellisen ilmankosteuden sekä lämpötilan vaihteluja seurataan tiloihin sijoituilla dataloggereilla. Kertynyt olosuhdedata kerätään ja tulkitaan vuoden välein. Saatujen tietojen perusteella arvioidaan esineistön säilymisen edellytyksiä ja tarvittaessa tehdään toimenpide-ehdotuksia kokoelmien paremman säilymisen turvaamiseksi. Saadun tiedon pohjalta voidaan tehdä myös paremmin perusteltu- ja kokoelmien säilytysjärjestelyjä.

Tiloissa tehdään vuosittain tuhohyönteiskartoitus säilytystiloihin sijoitettujen liima-ansojen sekä valopyydysten avulla. Vuosikartoituksella pystytään seuraamaan tuhohyönteiskantoja ja tuhohyönteisongelmien kasvaessa hallitsemattomaksi ryhdytään rajoittaviin toimenpiteisiin. Tuholaistorjuntaa on tehty kemikaalein ja kohdennetuin pakastuksin.

Säilytystilojen olosuhteet

Taidekokoelmia varten on käytössä säilytystila, jossa on kosteudenhallintalaitteisto sekä argon-kaasusuojausjärjestelmä paloturvallisuutta varten. Myös toisessa säilytystilassa, jossa säilytetään museoiden suurikokoisempaa esineistöä, on oma kosteudenhallintajärjestelmänsä. Muissa säilytystiloissa ei ole erillisiä laitteistoja museaalisten olosuhteiden hallitsemiseksi. Noin puolet museon

säilytystiloista ovat olosuhteiltaan puutteelliset. Kokoelmien sijoittelussa otetaan huomioon eri säilytystilojen tasoerot ja merkittäviä tai materiaaleiltaan herkkiä kokoelmanosia pyritään sijoittamaan turvallisempiin ja olosuhteiltaan tasaisempiin säilytystiloihin.

Museo pyrkii vaikuttamaan siihen, että olosuhteiltaan puutteellisista säilytystiloista päästään eroon ja että uudet vuokrattavat säilytystilat ovat esineturvallisuuden kannalta mahdollisimman hyviä museon kokoelmien säilyttämiseen.

Näyttelytilojen olosuhteet

Lahden museoilla on näyttelytiloja vanhoissa kiinteistöissä, jotka on muutettu museotarkoitukseen, sekä varta vasten museotoimintaan rakennetuissa tiloissa.

Museo pyrkii jo rakennusvaiheessa vaikuttamaan mahdollisuuksien mukaan siihen, että näyttelytiloista tulee museoesineistölle mahdollisimman turvallinen.

Osaan uudemmista näyttelytiloista on asennettu kiinteistön puolesta erillinen kostutusjärjestelmä, jolla pyritään hallitsemaan näyttelytilan ilmaolosuhteita. Olosuhdehallittuun ja -valvottuun tilaan voidaan sijoittaa näytteille herkempiäkin museoesineitä. Laitteiston toiminnasta vastaa kiinteistöhuolto. Laitteiston toimintaa valvotaan museon toimesta näyttelytilaan asetettujen dataloggereiden avulla.

Näyttelytiloissa on erilliset näyttely- sekä siivousvalaistus. Näyttelyvalaistuksessa otetaan huomioon valoherkkiin museoesineisiin kohdistuva valorasitus. Näyttelytiloissa olevat ulkoikkunat suojataan UV-kalvoilla haitallisen säteilyn sisään pääsyn estämiseksi. Osassa esineisiin kohdistetuista valaisimista on erillinen valaistusvoimakkuuden säätö. Valaistuksen voimakkuutta mitataan ripustuksen yhteydessä lux-mittarilla ja varmistetaan että esineturvalliset arvot eivät ylity. Tarkempaa valoaltistuksen kumulatiivista vaikutusta arvioidessa voidaan käyttää erillistä värjätystä tekstiilistä valmistettua valoaltistusliuskaa.

Säilytystilojen vastuhenkilöt

Säilytystiloja valvotaan yleisen käytön yhteydessä sekä museon tekninen henkilökunta tekee kuukausittain varastokierroksen säilytystiloissa. Tiloja siivotaan ulkoistetun siivousyrityksen henkilökunnan toimesta. Siivousyrityksen henkilökunta perehdytetään kohteisiin ja siivouksen vaatimuksiin. Kiinteistöhuolto vastaa talotekniikasta ja sen huolloista.

Säilytysmateriaalit ja suojaaminen

Varastointimateriaalit

Varastoinnissa otetaan huomioon museoesineiden säilytyksessä käytettävien kalusteiden ja pakkausmateriaalien mahdolliset haitalliset pitkäaikaissäilytyksen vaikutukset esineistölle. Materiaalit, jotka ovat suorassa kosketuksessa esineistöön, ovat happovapaita tai arkistokelpoisia. Yleisin käytössä oleva esineistöön koskeva materiaali on silkkipaperi. Esineistöä suojataan laskeutuvilta pölyltä myös muun muassa hallaharsolla sekä lakanoilla. Pienesineistö pakataan pakkauslaatikoihin. Esineet varastoidaan mahdollisuuksien mukaan hyllyihin ja maantasolle jäävät esineet varastoidaan lavojen päälle kosteusvahinkojen välttämiseksi.

Muun muassa valokuva-, dia-, negatiivi- ja filmimateriaalille on kokoelmakeskuksessa oma säilytystilansa. Suurin osa arkistokokoelmista säilytetään metallisissa kaapeissa tai vetolaatikostoissa. Valokuvat poistetaan vanhoista kehysistä ja säilytetään irrallisina arkistokelpoisissa suojakuorissa. Suojakuoria käytetään myös paperi- sekä negatiivarkistojen säilytykseen. Museo poistaa kokoelmistaan materiaaliltaan vaarallisia filmimateriaaleja, sillä säilytystilat eivät ole niiden osalta riittävän turvalliset.

Kuljetusmateriaalit

Museoesineistön kuljetukset ovat yleensä lyhytkestoisia, mutta aiheuttavat kuitenkin huomattavan riskin esineistölle. Kuljetuspakkauksessa käytetyt materiaalit eivät välttämättä ole pitkäaikaissäilytykselle soveltuvia, mutta niillä pyritään takaamaan mahdollisimman riskitön ja siten turvallinen kuljetus esineelle. Esineen koosta ja kunnosta riippuen päätetään, valmistetaanko sille erillinen kuljetuslaatikko. Pitkäaikaissäilytykseen soveltumattomat kuljetusmateriaalit poistetaan esineistön yhteydestä kuljetuksen jälkeen.

Digitaalinen pitkäaikaissäilytys

Museon kokoelmat luetteloidaan tällä hetkellä kahteen tietokantaan: kulttuurihistorialliset-, erikoiskokoelmat sekä aluevastuumuseotoiminnan piiriin kuuluvat kokoelmat Collevte-tietokantaan sekä taide- ja julistekokoelmat Muusa-tietokantaan. Molemmat ohjelmat ovat palvelintilan sisältäviä kokonaispalveluja. Toistaiseksi kuvakokoelmiin ei ole talletettu digitaalista liikkuvaa kuvaa ja ääntä, mutta niiden käyttö arkielämässä ja täten myös merkitys perinteen tallentamisen muotona kasvaa kaiken aikaa. Samoin digitaalisessa muodossa olevien taideteosten yleistymisen edellyttää asian ratkaisemista lähivuosina. Riittävän vahvasti varmistetun palvelintilan ylläpito on kallista ja siihen on jatkossa oltava pysyvä varaus museon budjetissa kuten vuokratuluihinkin.

Kokoelmien turvallisuuskysymykset

Lahden kaupungin riskikartoituksen osana myös kaupunginmuseo on arvioinut toimintaansa liittyviä riskejä. Kokoelmien osalta nämä liittyvät esineturvallisuuteen ja tietoturvakysymyksiin. Yllä on kuvattu kokoelmien säilyttämiseen ja suojaamiseen liittyviä turvatoimia. Riski kokoelmien säilymiselle voi ympäristöolosuhteiden ja tuhoeläinten lisäksi olla tulipalo, siitä seuraava tai rakenteellisista vioista johtuva vesivahinko, luonnonkatastrofi tai muu poikkeustilanne tai varkaus. Museolla on oma pelastusorganisaatio, johon kokoelmatilojen valvonnasta vastaava konservattori ja kokoelmapäällikkö kuuluvat.

Museokiinteistöissä on paitsi huomioitu pelastuslain mukaiset turvallisuuskysymykset, myös kiinnitetty huomiota niihin erityistarpeisiin, joita kokoelmaomaisuuden suojaaminen edellyttää. Kiinteistöistä on laadittu pelastussuunnitelmat, kaikki kiinteistöt on murtosuojattu ja valvontaa hoitaa Securitas Oy.

Kokoelmasäilytystilojen avaimet ovat vain kokoelmista vastaavan henkilökunnan saatavilla. Säilytystilatyötä tehdään pääsääntöisesti vain vakituisen henkilökunnan voimin. Säilytystilojen paikatiedot ovat luottamuksellista tietoa ja niistä käytetään museon järjestelmissä ja asiakirjoissa koodinimiä, ei osoitteita. Tekeillä on siirtyminen avainkaappijärjestelmään, joka aluksi tulee koskemaan kokoelmatyö- ja kokoelmasäilytystiloja. Vuoden 2018 puolella on aloitettu kokoelmayksikön ja Päijät-Hämeen pelastuslaitoksen riskikartoitus- ja riskihallintaprojekti.

Henkilökunta perehdytetään kokoelmia uhkaaviin riskeihin, ja koko henkilöstö, myös määräaikaiset työntekijät allekirjoittavat salassapitosopimuksen. Henkilökunta on saanut alkusammutuskoulutuksen ja pelastautumisharjoituksia järjestetään säännöllisesti.

Kokoelmien saavutettavuus ja käyttö

Kokoelmatyön keskeinen tavoite on kulttuuri- ja taideperinnön tallentaminen tuleville sukupolville, mutta yhtä tärkeää on tarjota kokoelmia soveltuvin osin myös nykyihmisten käyttöön. Tästä seuraa muutamia käytännöllisiä haasteita. Kuinka laittaa kokoelmia esille niin, että ne eivät käytössä kulu tai jopa tuhoudu? Kuinka esittää satoja tuhansia kuvia ja sataa tuhatta kappaletta lähentelevää kokoelmaa niin, että etsivä löytää hakemansa? Kokoelmien luettelointi, kuvaaminen ja näiden tietojen digitaalinen esittäminen sekä yleisöselaimissa julkaiseminen on osittaisratkaisu saavutettavuuden ongelmaan.

Lahden museoissa kokoelmia on diarioitu ja luetteloitu tietokantoihin jo liki 30 vuotta. Museossa on meneillään tietokantamigraatio, jossa aiemmin Musketti tietokantaan luetteloitu tieto on siirretty Userix Oy:n ylläpitämään Collecte -tietokantaan. Muusa tietokannassa oleva juliste- ja taidekokoelmien aineisto tullaan siirtämään samaan tietokantaan vuonna 2023. Kokoelmien digitaalisen saavutettavuuden kannalta Finna.fi palvelu on keskeisin toimintamuoto.

Lahden museot mahdollistaa alueellisesti ja omia kokoelmiaan laajemman kokoelmatiedon saavutettavuuden ja käytön. Päijät-Hämeen alueellisena vastuumuseona Lahden museot säilyttää ja digitoi tietokantaansa toimialueen paikallismuseoiden kokoelmatietoja. Alueen ammatillisesti hoidetut museot ovat Lahden museoiden kanssa samassa Collecte tietokannassa, mutta vastaavat kustannuksista järjestelmän ylläpitäjälle. Alueellinen vastuumuseo mahdollistaa keskitetysti alueensa kokoelmatietojen saavutettavuuden ja tietojen käytön laajemmalle yleisölle, muille museoille ja tutkijoille, kuin mihin pääosin harrastajajohdalla toimivilla ja vain osan vuodesta avoinna olevilla paikallismuseoilla on mahdollisuus. Lahden museot mahdollistaa toimialueensa museoille digitoitujen kokoelmatietojen avaamisen Finna-palveluun. Taiteen osalta tässä noudatetaan tekijänoikeuslakia.

Lahden museoiden kokoelmien laaja-alaisuudesta johtuen niiden potentiaalinen käyttäjäkunta on myös hyvin moninainen. Kokoelmat kiinnostavat mm. tutkijoita, toimittajia, taiteilijoita, graafikoita, keräilijöitä ja sisustajia Suomessa ja maailmalla. Laaja kirjo erilaisia asiakkaita hakee ja saa tietoa kokoelmista museon tietopalvelun kautta. Haasteellisena tavoitteena on kehittää kokoelmiin liittyvän yleisötyön vastavuoroisuutta. Kuinka saada nykyistä tehokkaammin talteen yleisöllä olevaa kokoelmatietoa? Millä keinoin huomioida myös yleisön näkemyksiä mm. kokoelmien saavutettavuuteen liittyvissä kysymyksissä?

Yhtenä ratkaisuna yleisön ja kokoelmahallinnan vastavuoroisuuden lisäämiseksi ovat eri teemaiset tilaisuudet, joissa kokoelmatietoja täydennetään asiaa tuntevan yleisön avustuksella. Tässä työssä on tärkeää varmistaa riittävä resursointi ja suunnitelmallisuus, että saatu tieto tulee asianmukaisesti arkistoitua. Käytännössä tämä tarkoittaa projektityyppistä työskentelyä, jossa tehtävät on suunniteltu ja vastuutettu. Kokoelmia ja kokoelmatietoa on kartutettu myös näyttelyiden tai muiden hankkeiden yhteyteen näyttelyn teemasta organisoidulla kokoelmakeräyksellä, josta tuorein on lahtelaista oluthistoriaa kartoittava hanke, jonka lopputuloksena museon kokoemat karttuivat Mallasjuomaan liittyvällä esineistöllä ja arkistomateriaalilla.

Potentiaalisen käyttäjäkunnan tavoittamisen haasteena on kokoelmien tunnetuksi tekeminen. Omalta osaltaan mukana olo valtakunnallisissa kokoelmahankkeissa, kuten aktiivinen TAKO-toiminta sen eri pooleissa, edistää kokoelmien tunnettavuutta. Valtakunnalliset kokoelmahankkeet ja -tempaukset saavat laajempaa julkisuutta kohtuullisella työ- ja rahapanostuksella. Kokoelmien julkaiseminen finna.fi-yleisöselaimessa tavoittaa osan potentiaalisista kokoelmien käyttäjistä. Perinteisten kokoelmajulkaisujen merkitystä ei ole syytä väheksyä, sillä kokoelmatieto ei pääsääntöisesti menetä ajankohtaisuuttaan.

Myös aktiivisuus erilaisilla sosiaalisen median foorumeilla mahdollistaa potentiaalisten kokoelmien käyttäjien tavoittamisen heille luonteissa yhteyksissä. Tällöin on mahdollista tarjota oikeaa tietoa, elämyksiä ja ehkä viihdettä ja nostalgiaakin luotettavalta taholta. Sosiaalisen median hyödyntäminen sekä esimerkiksi wiki-muotoisten työskentelytapojen ja yhteisöjen hyödyntäminen mahdollistaa myös kokoelmatiedon rikastamisen. Sosiaalisen median kanavia hyödynnettäessä on yhtä tärkeää kuin muussakin saavutettavuustyössä pohtia keitä ja mitä työllä halutaan saavuttaa, ja mitkä ovat tähän oikeat kanavat ja metodit sekä resurssit. On eri asia houkutella ihmisiä käyttämään maksullisia kokoelmapalveluita kuin tarjota museolla olevaa tietoa tai pyrkiä rikastamaan tai täydentämään olemassa olevaa kokoelmatietoa.

Kokoelmien käyttäjät

Museon oma käyttö

Lahden museokokoelmia käytetään monipuolisesti museon omassa tutkimus-, näyttely-, julkaisu-, tiedotus- ja markkinointityössä. Kokoelmat ovat museon koko henkilökunnan saavutettavissa kokoelmatietokantahakujen kautta. Museokokoelma-aineisto on tietokannoissa periaatteessa varsin kattavasti hakujen piirissä. Valitettavasti kokoelman hallinta nyt käytössä olevien tietokantaohjelmien kautta vaatii perehtyneisyyttä ohjelmien hakukäytänteisiin, joten tavallisesti kokoelmien parissa työskentelevät etsivät tietokannasta kollegoille valittavaksi kulloiseenkin tarpeeseen sopivia esineitä, teoksia tai kuvia tai niiden ryhmiä. Samoin museon henkilökunta kääntyy eri kokoelmista vastaavien puoleen etsiessään tietoa eri kokoelmista.

Kokoelmista on säännöllisesti ilmestynyt erityyppisiä ja -laajuisia julkaisuja¹⁵. Museopedagogiikassa ja yleisötyössä on myös hyödynnetty omia kokoelmia, mutta tämä osa-alue vaatii kehittämistä. Kokoelmien pedagogiseen käyttöön tullaan kiinnittämään erityishuomiota vuonna 2022 avattavan visuaalisten taiteiden museo Malvan ja Historiallisen museon perusnäyttelyn rakentumisen yhteydessä. Malvan museopedagogi aloittanut työnsä keväällä 2019. Kokoelmien pedagogista käyttöä tullaan kehittämään jatkossa myös osana alueellista vastuumuseotyötä.

Toiminnan rahoittajat kokoelmien käyttäjinä

Lahden kaupunki kokoelman omistajana vastaa suurelta osin kokoelmatyön kuluista. Laajimmin kaupungin työntekijöiden ja kaupunkilaisten käytettävissä on kaupungin taidekokoelma, jota on sijoitettuna kaupungin eri virastoihin ja laitoksiin. Sijoitettuja taideteoksia on noin 1300 ja ne muodostavat täten museon suurimman pysyvimmin esillä olevan taidenäyttelyn. Kaupungin taidekokoelmaan lukeutuvat myös noin 90 ulkotilassa sijaitsevaa julkista taideteosta, jotka ovat päivittäin niin lahtelaisten kuin muidenkin saavutettavissa. Muiden kokoelmien osalta kokoelman tosiasiallisten omistajien, eli lahtelaisten, osallisuus kokoelmien käytössä on melko marginaalista. Museo pitää asiantilaa ongelmallisena ja pyrkii jatkossa kehittämään kokoelmapalveluitaan nykyistä saavutettavimmiksi. Saavutettavuus vaatii taloudellista panosta ja henkilöresursseja, mutta ensisijaisesti rohkeutta ja valmiutta pohtia kokoelmatyötä uudesta näkökulmasta. Esimerkiksi koulujen kanssa tehty kulttuurikasvatustyö, joka on vakiintunut käytänne museon näyttelytoiminnassa, olisi syytä niveltää myös kokoelmatyön osaksi. Ensimmäinen askel tähän suuntaan on keväällä 2020 aloitettava aineistopakettien julkaiseminen [Finnan luokkahuonepalvelussa](#).

Samoin kaupungin maankäytön ja kaavoituksen ja museon kuvakokoelmien kanssa aloitettua yhteistyötä on syytä pitää yllä ja kehittää edelleen.

¹⁵ Näitä on eritelty museon tutkimusohjelmassa.

Yhdistykset, säätiöt ja vastaavat tahot kokoelmien käyttäjinä

Eri kokoelmiin liittyy organisaatioita, joilla on ollut keskeinen rooli kokoelmien synnylle. Näitä ovat Lahden hiihtoseura, Viipuri-säätiö ja muut talletuskokoelmien omistajat, Grafia ry, Yleisradio, Radio- ja tv-museosäätiö ja Lahti-Seura. Lisäksi on lukuisia kokoelmasisältöihin liittyviä ryhmiä, joiden kanssa tehdään vastavuoroista tiedonvaihtoa ja yhteistyöhankkeita. Näistä mainittakoon Suomen Hiihtoliitto, Finlandia- hiihto, Suomen urheiluhistoriallinen seura ja muut vastaavat seurat, Päijät-Hämeen taidemuseoyhdistys, Lahden taideyhdistys, Kauno Ry ja muut alueen taiteilijaseurat, Huonekalumuseosäätiö, Askon säätiö, Julisteen ystävät kiltä, Suomen Radioamatööriliitto, Suomen DX-liitto ja Suomen radiohistoriallinen seura.

Museon toiminnan piiriin kuuluvilta säätiöiltä ja yhdistyksiltä on saatu kokoelmatyöhön myös taloudellista tukea. Tästä viimeisimpinä mainittakoon Lahden kartanon ystävien tuki kokoelmien suojamateriaalihankintoihin ja Päijät-Hämeen taidemuseoyhdistys, joka on aktivoitunut edistämään museon taidekokoelmien konservointia. Suomen Kulttuurirahaston Päijät-Hämeen rahasto myönsi keväällä 2019 yhdistykselle 12 000 euron apurahan museon kokoelmateosten konservointia varten.

Grafia ry:n myöntämät apurahat Lahden kansainvälisen julistettriennalen järjestämiseen ovat edistäneet paitsi julistekokoelmaan liittyvää näyttelytyötä myös välillisesti kokoelmien karttumista ja sen saamista paremmin yleisön nähtäville. Julistettriennaleen valittavat teokset jäävät kartuttamaan kansainvälisen julistetaiteen kokoelmaa, ja Grafia ry:n apurahan turvin jokaisesta julistettriennalesta julkaistava näyttelyluettelo tuo aina tämän uusimman osan julistekokoelmaa yleisön saataville. Itse näyttely on esillä vain muutaman kuukauden, mutta julisteet nähtävillä luettelon kautta paljon kauemmin.

Muut museot kokoelmien käyttäjinä

Kokoelmayhteistyö muun museokentän kanssa on nykyisen kokoelmatoiminnan kivijalka, ja kokoelmatyötä tekevien tärkein viiteriöryhmä ovat kollegat omassa ja muissa museoissa. Lahden museot kuuluu kokoelmayhteistyöverkosto TAKOn viiteen pooliin ja on sopinut Museoviraston kanssa yhdestätoista tallennusvas-
tuualueesta. Museo osallistuu muutoinkin aktiivisesti TAKOn toimintaan kokoelmatyön kehittämissäryhmissä, seminaareissa ja erilaisissa poolitoimintaan liittyvisissä hankkeissa. Yhteistoiminnan myötä tieto museokentän kokoelmavarannoista lisääntyy, millä on suorat vaikutukset kokoelmatyön kehittämiseen, kokoelmien saavutettavuuteen ja liikkuvuuteen.

Museokokoelmia on viimeisen vuosikymmenen aikana tallennusvastuun henges-
sä arvioitu kriittisesti ja jopa kokonaisia osakokoelmia on lahjoitettu museoon,
johon ne sisältönsä puolesta paremmin soveltuvat. Näistä mainittakoon Hotelli-
ja ravintolamuseokokoelma ja laaja hyönteisnäytekokoelma. Samoin Päijät-Häme
arkistoa ja kuvakokoelmia on inventoitu ja siirretty osittain soveltuvimmille yllä-
pitäjille. Kokoelmasiirrot edistävät kokoelmien saavutettavuutta, kun kokoelmat
pääsevät osaksi niille luontevampaa asiayhteyttä ja paremman asiantuntijuuden
piiriin.

Kokoelmien liikkuvuus on yksi toiminnan arvoista ja museoiden välinen kokoelma-
lainaustoiminta on työn perusprosesseja. Kokoelmien lainaaminen muille muse-
oille on kiitollista, sillä museoilla on lähtökohtaisesti ymmärrys kokoelmalainojen
erityisvaatimuksista.

Kokoelmista on tehty muutamia pitkäaikaislainoja, joka tarkoittaa, että k.o. koh-
teet on sijoitettu toiseen museoon useiksi vuosiksi, jopa vuosikymmeniksi. Sen
sijaan museon omia, toisista museoista otettuja pitkäaikaislainoja on systemaat-
tisesti purettu, jos lainatut esineet eivät ole olleet näyttelykäytössä.

Muut muistiorganisaatiot kokoelmien käyttäjinä

Museon yhteistyö kirjasto- ja arkistolaitoksen ei toistaiseksi ole kovin systemaat-
tista muutoin kuin museon tutkijakunnan tiedonhakujen osalta. Muistiorganisaat-
tioiden kokoelmavaranto löytyy yhä enenevässä määrin hakupalvelu Finnasta,
joka on myös museon tutkijoiden ahkerassa käytössä.

Museon ja Lahden kaupunginkirjaston kokoelmayhteistyöstä mainittakoon
Päijät-Häme wiki, johon on toimitettu kuvamateriaalia museon kuvakokoelmista.
Alueellisen kokoelmatoiminnan puolella kunnan kirjasto pienten kuntien usein
ainoana kulttuuritoimijana on museon luonteva yhteistyökumppani esimerkiksi
kokoelmiin liittyvissä luento- ja tiedotustilaisuuksissa.

Oppilaitokset, opiskelijat ja tutkijat kokoelmien käyttäjinä

Museolla on aktiivista ja molemmille tahoille hyödyllistä yhteistyötä konser-
vaattoreita kouluttavan Metropolia ammattikorkeakoulun ja Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulun kanssa. Yksittäiset opiskelijat ja opintoryhmät ovat opet-
tajansa johdolla ja valvonnassa konservoineet museon kokoelmia käytännössä
materiaalikulukorvauksella. Samoin kokoelmapoistoesineitä on lähetetty oppi-
materiaaliksi oppilaitoksiin. Museon kokoelmakeskuksessa on työskennellyt moni
ammattikoulu-, ammattikorkeakoulu- tai yliopisto-opiskelija opintoihin liittyvän
harjoittelujakson ajan perehtyen joko konservointi- tai muuhun kokoelmatyöhön.
Lisäksi museologian, taidehistorian tai historian opiskelijat saavat kokoelmista
mielekkäitä opinnäytetyöaiheita.

Viimeisin museon ulkopuolisen tutkijaryhmän toteuttama laajempi kokoelma-tutkimus kohdistui Klaus Holman muistokokoelmaan ja työn tuloksena saatiin arvokasta lisätietoa kokoelmista sekä poikkitieteellinen julkaisu.

Yleisö kokoelmien käyttäjänä - vapaaehtoistyö ja kummitoiminta

Museossa on aloitettu kokoelmaystävätoiminta. Kokoelmaystävät ovat vapaaehtoisia, jotka työskentelevät museon tiloissa kokoelman hyväksi museoammattilaisen ohjauksessa. He tekevät työtä ilman konkreettista vastinetta, harrastus-tyyppisesti. Kokoelmaystävät laativat museon kanssa sopimuksen, jossa tarkkaan määritellään työehdot. Lahden museoiden kokoelmaystävät työskentelevät museon määrittelemissä projekteissa rajatun ajan. Ensimmäinen ryhmä on tehnyt töitä museon tekstiilikokoelman parissa, tekstiilikokoelmien suoja suunnitellen ja ommellen.

Kokoelmakummitoiminta

Museo käynnisti vuonna 2019 yhdessä Päijät-Hämeen taidemuseoyhdistyksen kanssa Kokoelmakummi-hankkeen, joka tähtäsi kokoelmateosten konservointiin sponsorirahoituksella. Kokoelmakummeiksi haettiin paikallisia yrityksiä, yhdistyksiä, säätiöitä, yksityishenkilöitä ja muita tahoja. Museo tarjosi kummeille ohjelmaa ja tuotepaketin vastineeksi konservointityön rahoittamisesta. Kummeiksi ryhtyi toistakymmentä tahoja ja hanke asi paljon myönteistä huomiota. Onnistunutta pilottihanketta päätettiin jatkokehittää vuosina 2020–2021 ja sille haettiin ja saatiin Museoviraston innovatiivisten hankkeiden avustusta. Avustusta turvin hankkeelle palkattiin projektitutkija, joka yhdessä museon henkilökunnan kanssa loi mallin ja pohjan jatkuvalla kokoelmakummi-toiminnalle museossa. Ensimmäisessä vaiheessa vuonna 2019 Kokoelmakummius kohdistui Lahden taidemuseon Viipuri-kokoelman konservointityöhön. Jatkohankkeessa keskitytään kuluttajänäkökulmaan ja tarkastellaan, mitkä kokoelmakummiuden muodot kiinnostavat

ihmisiä ja miten kokoelmakummiuden kautta voidaan luoda uusia, houkuttelevia tapoja tukea museon kokoelmatyötä. Hanketta arvioidaan, muokataan ja kehitetään sen edetessä. Tulevana vuotena 2021–2022 hanke kohdistuu Lahden visuaalisten taiteiden museo Malvaan. Tavoitteena on, että projektin aikana luotu Kokoelmakummiuden malli on monistettavissa tulevaisuudessa myös muissa Lahden museoiden museokohteissa.

Muut organisaatiot ja media kokoelmien käyttäjinä

Lahden kaupunginmuseon museokokoelmien ja tietopalvelujen käyttäjiin kuuluvat myös paikalliset, valtakunnalliset ja kansainvälisetkin yritykset. Usein käyttö liittyy erityisesti yritysten omaan historiaan tai juhlavuosiin, jolloin tarvitaan

museon tallentamia kokoelmia tai tietoja. Paikalliset yritykset ovat tärkeä ryhmä, mutta museon erikoiskokoelmien (talviurheilu, radio- ja televisiohistoria ja julisteet) kohdalla yritysasiakaskunta on valtakunnallista. Myös valtakunnallisiin juhlavuosiin (esim. Suomi 100 vuotta) liittyvät organisaatiot kuuluvat kaupungin-museon käyttäjiin.

Museoiden tietotaitoa ja kokoelmia hyödyntävät eri tavoin kaupalliset, ammatilliset ja harrastustoimintaan liittyvät liitot, järjestöt ja instituutit. Myös eri alojen viranomaisorganisaatiot sekä uskontokuntien organisaatiot kuuluvat museoiden käyttäjiin ja yhteistyökumppaneihin.

Keskeistä käyttäjäkuntaa ovat myös erilaiset paikalliset, valtakunnalliset ja kansainväliset tiedotusvälineet kuten sanomalehdet, aikakauslehdet, erikoisalojen lehdet, ammattilehdet, televisio, radio sekä erilaiset some-kanavat. Tiedotusvälineiden kohdalla kokoelmien käyttö keskittyy eniten tieto- ja kuvapalveluun.

Kokoelmapalvelut

Kuvapalvelut ja näyttelytoimintaan liittyvät palvelut

Kuvakokoemat välittää kuvia ja hoitaa kuvauspalveluita, jotka liittyvät museon sisäiseen tutkimukseen, dokumentointiin, näyttelyihin, julkaisuihin, tapahtumiin ja markkinointiin. Lisäksi kuvakokoelmien henkilökunta antaa kuva-aineistoon liittyvää tietopalvelua omalle henkilökunnalle sekä tuottaa näyttelyitä tai niiden osia omaan museoon. Kuvavälitystä ja myyntiä, kuvauspalveluita, tietopalvelua ja kuvakokoelmien tuottamia näyttelyitä tehdään myös ulkopuolisille tahoille. Asiakasta laskutetaan palveluista vuosittain vahvistettavan kuvapalveluiden hinnaston mukaisesti.

Näyttelytoimintaan liittyvät palvelut sisältävät sekä sisäiset että ulkoiset lainat. Ulkoiset lainat käsittävät pääosin lainat muihin museoihin, mutta tapauskohtaisesti lainaajana voi olla myös muu taho.

Prosessi on museon sisäisissä ja ulkoisissa lainoissa pääosin sama. Sekä omissa näyttelyissä, että ulkoisissa lainoissa varmistetaan ensin, että esineturvallisuuden ja esillepanoon liittyvät kysymykset on ratkaistu. Tässä vaiheessa varmistetaan myös se, että valitut esineet ja teokset kuntonsa puolesta voidaan asettaa esille. Sekä sisäisissä että ulkoisissa lainoissa käydään läpi luettelointitiedot ja mahdolliset täydennykset kirjataan museotietokantaan. Lopuksi esineet ja teokset pakataan kuljetusta varten. Sisäisissä lainoissa museomestarit hoitavat kuljetukset, ulkoisissa lainaaja pääsääntöisesti huolehtii kuljetuksista. Ulkoisista lainoista tehdään myös aina sopimus, jossa lainaan liittyvät tarkemmat ja yksilöidyt ehdot voidaan määrittää.

Kokoelmien konservointipalvelut

Lahden museoissa aktiivista konservointia tehdään vain omiin kokoelmiin. Muiden kokoelmien osalta konservaattorit ainoastaan konsultoivat. Lahden museoiden konservointiin liittyvistä työtehtävistä vastaavat museon esine- ja tekstiilikonservaattori.

Oman kokoelman konservointi on pääosin ennaltaehkäisevää konservointia, jossa kokoelmien säilymistä parannetaan keskittymällä olosuhdehallintaan ja kokoelmien hallintaan.

Oman museokokoelman aktiivista konservointia tehdään tarvittaessa ja resurssien puitteissa. Konservointitoimet keskittyvät näyttelyesineisiin ja tuhoutumisvaarassa olevien esineiden konservointiin. Tavanomaisimpia aktiivisen konservoinnin tehtäviä ovat esineiden puhdistus tai esineiden tuentaan liittyvät toimenpiteet. Lahden museoiden konservaattorit tekevät omien erikoistumisalo-

jensa konservointitöitä. Laajemmat tai paperi- ja taidekonservoinnit ostetaan ulkopuolisilta alaan erikoistuneelta konservaattoreilta.

Konservointia on tarkemmin kuvattu sivulla 37.

Konsultointi maakunnissa ja muille asiakkaille

Alueellisena vastuumuseona Lahden museoille kuuluu Päijät-Hämeen paikallismuseoiden konsultointi kokoelmiin ja etenkin esineturvallisuuteen liittyvissä asioissa. Museon maakuntamuseotutkija vastaa yhteydenpidosta paikallismu-

seiden ja aluetaidemuseotutkija taidemuseoiden ja taidekokoelmia hallinnovien tahojen kanssa. Esineturvallisuuteen liittyvät asiat ohjataan tarvittaessa konservattoreille. Lahden museoiden tutkimus- ja kulttuuriympäristöyksikkö vastaa rakennetusta kulttuuriperinnöstä ja siihen liittyvästä konsultoinnista vastaa korjausrakentamisen asiantuntija. Taidekokoelmista vastaava amanuenssi ja aluetaidemuseotutkija palvelevat alueelliseen taiteeseen ja taidekokoelmiin liittyvissä kysymyksissä.

Kuljetuspalvelut

Kokoelmasiirroista ja noudoista vastaa museoiden tekninen ryhmä. Museon noudot ja siirrot suorittavat museomestarit. Museolla on käytössä pakettiauto, joka on varustettu museokuljetuksiin soveltuvaksi. Esineitä ja taideteoksia kuljetetaan muun muassa säilytykseen, konservoitavaksi, valokuvattavaksi sekä tutkijoiden käyttöön.

Ennen kuljetusta arvioidaan tarve kuljetuspakkaukselle. Esineet pakataan valmiiksi kuljetusta varten. Pakkauksesta huolehtivat museomestarit, konservatorit, amanuenssit tai museoapulainen. Sovittaessa pakkauksen voi tehdä myös ulkopuolinen taho museon konservاتورin ohjauksessa.

Näyttelykuljetukset sovitaan näyttelyprosessin mukaisesti. Näyttelystä vastaava sisällöntuottaja vastaa yhteydenpidosta lainatahon puolesta ja ilmoittaa museomestareille tarvittavat kuljetukset. Museomestarit sopivat tarkemmat ajat kuljetuksille omien aikataulujensa mukaisesti.

Näyttelykuljetuksia voi hoitaa museon ulkopuolinen taho, jos se on taloudellisesti tai museon resurssit eivät ole riittävät toteuttamaan kuljetusta. Lainaava museo voi hoitaa myös kuljetukset omalla kuljetuksellaan, jolloin heillä on vastuu

kuljetuksista. Kookkaiden teosten ja esineiden siirtoon käytetään luotettavaa ja museaaliset käytänteet tuntevaa kuljetusyritystä tai taidekuljetuksiin keskittyntä yritystä.

Museomestarit osallistuvat myös nk. näyttelyripustukseen, jolla tarkoitetaan kokoelmaesineiden ja taideteosten asettamista turvallisesti näytteille. Näyttelyripustukseen käytetään ulkoisia palveluja, jos museolla ei ole resursseja hoitaa ripustusta. Yleinen syy tähän on suuret näyttelyesineet, joiden ripustukseen museolle ei ole kalustoa tai niiden käyttöön koulutettua henkilöstöä. Suurempien näyttelyiden tai usean samanaikaisesti eri museossa aukeavien näyttelyiden yhteydessä voidaan myös tarvita ulkoista henkilöstöä näyttelyripustukseen.

Lahden museoiden museomestarit hoitavat myös kaupungin taidekokoelmiin liittyviä kuljetuksia. Lahden taidemuseon kokoelmista osa on luokiteltu sijoituskokoelmaan, joita voidaan asettaa näytille eri toimipisteiden yhteisiin tiloihin tai kaupungin henkilöstön toimistoihin. Taidekokoelmista vastaava amanuenssi hallinnoi sijoitettuja taidekokoelmia.

Taidekokoelmaan kuuluu myös eri puolille kaupunkia sijoitettuja ulkoveistoksia. Näiden kuljetuksista ja huolloista huolehtii kaupungin kunnallistekniikan vihertöimi. Taidekokoelmista vastaava amanuenssi vastaa ulkoveistosten hallinnoinnista ja tarvittaessa konsultoi konservattoria ja museon teknistä tiimiä veistosten huoltoon, turvallisuuteen ja siirtoihin liittyvissä asioissa.

Kokoelmiin ja kokoelmatyöhön liittyvät asiantuntijapalvelut

Museo tarjoaa kokoelmiin liittyviä tietopalveluja. Kalusteista kysyttyä -tietopalvelu on museon eniten käytetty nettisivu. Suuri yleisö kyselee tietoja myös puhelimitse ja sähköpostilla Lahden museoiden kokoelmien esineistä, taideteoksista ja valokuvista. Taideteokset, julisteet, radiot, televisiot ja sukset ovat suosituimpia

kyselykohteita huonekalujen jälkeen. Näihin museo vastaa korvauksetta, jos selvitystyö ei vaadi laajempaa tutkimusta. Laajempi selvitystyö on maksullista. Tiedonhakija voi halutessaan tulla museon tiloihin itse tutkimaan museon arkistoja tai käyttämään museon käsikirjastoa. Arkistoa ja kirjastoa ei lainata pois museon tiloista.

Museon asiantuntijat valmistelevat pyydettyä ja tarvittaessa kokoelmiin liittyviä luentoja sidosryhmille ja yleisölle. Neuvontaa sekä tietoa annetaan ja välitetään kokoelmittain myös museon sisällä. Museossa voidaan järjestää tilattaessa kokoelmalähtöisiä opastuksia. Poikkeustapauksissa tärkeille viiteryhmillä järjestetään opastuksia myös kokoelmatiloihin, mutta toistaiseksi tämä toiminta ei kuulu peruskokoelmapalvelujen piiriin. Museon asiantuntijat antavat omalta erikoistumisalueeltaan lausuntoja ja arvioita esineistä ja taideteoksista. Tietoa annetaan muun muassa esineiden ja taideteosten valmistusajasta ja valmistajasta. Museo ei aktiivisesti seuraa antiikki- ja taidemarkkinoita eikä anna arvioita esineiden tai taideteosten nykyhinnoista. Konservattoreilta voi tiedustella materiaalmäärittäjiä ja hoito-ohjeita. Museo toimii asiantuntijaroolissa erilaisissa toiminta-alueeseen liittyvissä työryhmissä ja säätiöissä kuten Huonekalusäätiössä ja kaupungin Julkisen taiteen työryhmässä.

Tutkimus ja sisällöntuotantopalvelut

Museossa tehdään jatkuvasti perustutkimusta, kun taideteoksia, julisteita, esineistöä, valokuvia, esinearkistoaaineistoja ja lähdeaineistoa luetteloidaan tietokantaohjelmaan. Tutkimusta käytetään monipuolisesti näyttelyissä ja julkaisuisissa. Museossa on aktiivista julkaisuutoimintaa ja monen julkaisun lähtökohtana ovat omat kokoelmat esimerkiksi Askon - Huonekaluja Lahdesta -julkaisu, Helmiä Lahden taidemuseon kokoelmista -tietoteos ja Julisteita Suomesta -teos. Kokoelmia käsitteleviä julkaisuja on tehty myös yhteistyössä ulkopuolisten tahojen kanssa, josta esimerkkinä Puusuksia Suomesta -teos. Museon tutkiva henkilö-

kunta kirjoittaa myös kokoelmia käsitteleviä artikkeleita lehtiin ja vuosikirjoihin. Maakunnan mainiot -museon blogissa käsitellään myös kokoelmiin liittyviä aiheita. Museon omat nettisivut tarjoavat myös mahdollisuuden kokoelma-aiheisille artikkeleille. Museossa pyritään toteuttamaan säännöllisesti myös nykydokumentointia. Painopisteenä on ollut Lahden alueella toimivien yritysten dokumentointi kuvaamalla, haastatteleamalla ja havainnoimalla. Museossa on osallistuttu myös valtakunnallisiin nykydokumentointihankkeisiin TAKO toiminnan kautta muun muassa Suomalainen talvipäivä 2011, Nuorisokulttuuri Nyt 2010-2011 ja Onni museoon 2018 ja kulutuksen tallentajat 2020 -hankkeissa.

Maakunnan alueen taiteilijoiden haastattelut ja työskentelyn dokumentointi kuuluvat museolle osana alueellisen vastuumuseon toimintaa. Samoin näihin pohjautuva tutkimus ja mahdolliset julkaisut. Konservointialan oppilaitokset voivat saada oppimateriaalia Lahden museoiden kokoelmista. Useimmiten kyseessä on kokoelmasta poistettava esine tai sen osa. Kokoelmaesineitä voidaan myös lainata oppimateriaaliksi tutkimusta varten.

Internetpalvelut

Museon kokoelmien pääpiirteet on kuvattu Lahden museoiden internetsivuilla, jossa myös kokoelmaohjelma on yleisön saavutettavissa. Suositun Kysy kalusteista -osion kautta museon asiantuntijat vastaavat yleisön esittämiin Askon huonekaluihin liittyviin kysymyksiin. Palvelua ollaan uudistamassa eikä vastauksia julkaista enää nettisivuilla, vaan enenevässä määrin Finna.fi -palvelussa (Vuoden 2019 lopussa 2600 huonekalupiirustusta).

Myös museon muita esine- ja valokuvakokoelmia on avattu Finnassa, vuoden 2019 lopussa 3780 kokoelmaesineen ja 2020 kuvan tiedot ja kuvat. Taidekokoelmien verkkosaavutettavuutta kehitetään parhaillaan, museo on liittynyt Kuvaston ja Museoliiton välisen Taidekokoelmat verkossa -sopimuksen piiriin vuoden 2020 alussa ja aloittanut taidekokoelmien julkaisemisen Finna.fi -palvelussa. Lähivuosina aloitetaan myös julistekokoelmien julkaisu Finnassa. Museo ylläpitää Maa-

kunnan mainiot -blogia, jossa julkaistaan säännöllisesti ajankohtaisia kirjoituksia museon kokoelmiin, näyttelyihin, kulttuuriympäristötyöhön sekä muihin sisältöihin liittyen. Lisäksi museo on toteuttanut ja tulee jatkossa toteuttamaan erilaisia virtuaalinäyttelyitä ja mobiilioppaita.

Tutkimusaineistopalvelu

Museon kokoelmia käytetään myös tutkimusaineistoina. Tarjolla on erilaisia palveluita tutkimuskäyttöön liittyen. Arkistoaineistot on tilattava etukäteen ja tehtävä ajanvaraus halutessaan aineistoa tutkittavaksi. Arkistoja on siirretty ja keskitetty arkistolaitoksiin, mutta lahtelaiset museon teemoihin tiiviisti kuuluvat arkistot ovat edelleen Lahden museoiden hoidossa kuten Lahden hiihtoseuran tai Lahden Käsityö- ja teollisuusyhdistys ry:n arkistot.

Tutkimusmahdollisuuden tarjoaa myös museon ylläpitämä kuntien ja muiden yhteisöjen keskitetty taideteosrekisteri, jota ollaan parhaillaan päivittämässä. Tiedot on luetteloitu museon Muusa-tietokantaan ja erillisiin tiedostoihin, joiden pohjalta voi toimittaa tietoa muun muassa taidenäyttelyiden lainakyselyihin tai tutkimustarkoituksiin laajemmin kuin mitä esimerkiksi yksittäisellä kunnalla olisi mahdollisuutta.

Kokoelmia on mahdollista päästä tutkimaan museolle etukäteen sopimalla. Esi- neet noudetaan esille säilytystiloista tutkittavaksi. Kokoelmien siirto tutkimusta varten on hinnoiteltua palvelua. Museon tietokantaohjelmaan luetteloitua aineistoa on mahdollista selata asiakkaan selailutunnuksilla, jotka tilataan tutkijahenkilökunnalta ja tunnukset toteuttaa tietokannan pääkäyttäjä. Asiakas voi selata ja tutustua vaikka oman sukunsa esineisiin ja valokuviin tai hyödyntää tutkimuksessaan jonkin aihepiirin laajaa valokuva-aineistoa lähdeaineistona. Finna.fi tarjoaa tulevaisuudessa monipuolisesti tietoa myös Lahden kaupunginmuseon kokoelmista ja valokuvista. Jo nyt on tarjolla mm. Viipurin ja Salpausselän kisoihin liittyviä aineistoja. Museon tutkiva henkilökunta opastaa ja ohjaa näiden erilaisten tutkimuspalveluiden käytössä.

Kokoelmien käytön rajoitukset

Vaikka museon kokoelmat ovat lähtökohtaisesti avoimet ja omistajiensa eli kansalaisten käytettävissä, niiden käyttöön liittyy myös rajoituksia. Vastuullaan olevan kulttuuri- tai taideperinnön säilyminen velvoittaa museota valvomaan kokoelmien turvallisuutta, mikä luonnollisesti rajoittaa kokoelmien käyttöä. Samoin kokoelmiin liittyvät henkilötieto- ja tekijänoikeuskysymykset voivat rajoittaa kokoelmien julkaisemista tai asettaa sille ehtoja. Luottamuksellisiin tietoihin kuuluvat kokoelmien lahjoittajatiedot sekä kokoelmahallintaohjelmaan talletetut henkilö- ja osoitetiedot sekä luettelointiin päätyneet salaiseksi luokitellut muun muassa henkilön terveydentilaan liittyvät tiedot. Erityisesti kuva- ja arkistoaineistossa on materiaalia, joka on poikkeuksellisen arkaluontoista. Tämän tyyppistä aineistoa on esimerkiksi lastenkodin toimintaan liittyvä kuva-aineisto eikä sitä julkaista niin, että henkilötietoja olisi kuviin yhdistettävissä.

Museon asekokoelmasta vastaa poliisin hyväksymä, museon henkilökuntaan kuuluva asevastaava. Asekokoelman osalta on säilytys-, käsittely ja näyttelykäytön rajoituksia, jotka poliisi on tarkastanut aselakia vastaaviksi.

Kokoelmien käyttöä rajoittavat erityisesti henkilötietoja sisältävien aineistojen ja tekijänoikeutta määrittelevien lait. Yleinen tietosuojasetus (GDPR) on henkilötietojen käsittelyä säätelevä laki, jonka soveltaminen kaikissa EU-maissa alkoi 25.5.2018. Asetuksen tarkoituksena on parantaa yksityishenkilön tietojen suojaa. 1.1.2019 tuli voimaan EU:n asetusta täydentävä Suomen kansallinen tietosuojalaki (1050/2018). Tietosuojalaki KAM-sektorilla (kirjastot, arkistot, museot) Suositellut toimintatavat henkilötietoja sisältävien aineistojen käsittelyyn kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa (Versio 1.0, 15.5.2019) -ohjeet kuvaavat suositeltuja toimintatapoja kirjastojen, arkistojen ja museoiden henkilötietojen käsittelyssä ja suojaamisessa EU:n yleisen tietosuojasetuksen vaatimusten mukaisesti.

Omistamiensa kokoelmien suhteen museo voi lain sallimissa puitteissa menetellä vapaasti, mutta museoon talletetuissa kokoelmissa voi olla tallettajan asettamia ehtoja, kuten miten ja minne taholle kokoelmaa saa lainata. Kuten aiemmin tässä ohjelmassa on selvitetty, museo ei enää ota kokoelmiin talletuksia kuin poikkeuksellisen vahvoin perustein. Samoin lahjoittaja tai taiteilija on saattanut asettaa hankintaan liittyviä ehtoja. Pääsääntöisesti kokoelmahankinnat pyritään saamaan museolle ehdoitta.

Henkilötietoja sisältävän aineiston tutkimukseen tarvitaan museon arkistoon jäävä tutkimuslupa, josta käy ilmi tutkijan nimi ja tutkimuksen laatu. Tutkittava materiaali tuodaan säilytystiloista museon toimistotiloihin ja tutkimus tapahtuu henkilökunnan valvonnassa.

Tekijänoikeus ja oikeus valokuvaan vuoden 2006 tekijänoikeuslaissa
Valokuviiin liittyy vuoden 2006 tekijänoikeuslain velvoittamia käyttö ja julkaisurajoituksia, jotka eritellään seuraavassa taulukossa:

Tekijänoikeuslain suojan kohteena kuvapuolella on 1. valokuvateos (1 §) ja 2. muu valokuva (49 A §).

1. Valokuvateos

Suojan kohde: Tekijänoikeudellinen teos.

Alkuperäinen oikeudenhaltija: Tekijä (esim. valokuvaaja).

Taloudelliset oikeudet: Valokuvateoksen valmistaminen ja saattaminen yleisön saataviin.

Moraaliset oikeudet: Teoksen valokuvaaja ei voi luopua teokseen kohdistuvista moraalisisista oikeuksistaan.

Suoja-aika: 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta.

2. Muu valokuva

Suojan kohde: Mikä tahansa valokuva.

Alkuperäinen oikeudenhaltija: Valokuvaaja.

Taloudelliset oikeudet: Muun valokuvan valmistaminen ja saattaminen yleisön saataviin.

Moraaliset oikeudet: Muu valokuvaaja voi luopua valokuvaan kohdistuvista moraalista oikeuksistaan.

Suoja-aika: 50 vuotta kuvan valmistamisesta.

Lahden museoiden kuvakokoelmissa on ainoastaan lain tulkinnan mukaisia muita valokuvia. Taidekokoelmiin kuuluu muutamia valokuvateoksia.

Tietosuoja-asetuksen rajoitukset koskevat myös valokuvia.

Tekijänoikeuslain vaikutukset taidekokoelmien käyttöön ja julkaisuun

Tekijänoikeuslaki asettaa rajoituksia myös taideteosten käyttöön ja julkaisuun. Suojan kohteena ovat esimerkiksi kuvataiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden teokset sekä valokuvateokset. Euroopan talousalueelta (ETA) peräisin oleville teoksille tekijänoikeus on voimassa tekijän elinajan ja 70 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä. ETA-alueen ulkopuolisille teoksille suoja-aika määräytyy teoksen alkuperämaan suoja-ajan mukaan. Pääsääntöisesti tämä on 50 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Suoja-ajan umpeuduttua teoksia saa käyttää vapaasti eikä käyttöön tarvita erillistä lupaa.

Tekijänoikeuden alaisia teoksia koskevat seuraavat oikeudet ja rajoitukset

Teosta ei saa muuttaa tai saattaa yleisön saataville tekijän taiteellista arvoa tai ominaislaatua loukkaavalla tavalla. Teoksen muuttamista on esimerkiksi teoksen värien muuttaminen tai teoksen leikkaaminen ja rajaaminen.

Tekijällä on tekijänoikeuslain nojalla oikeus tulla ilmoitetuksi teoksensa tekijänä hyvän tavan mukaisesti.

Taideteoksen kuvaaminen ja kuvan levittäminen on sallittua, kun teos on pysyvästi sijoitettu julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen. Jos taideteos on kuvan pääaihe, kuvaa ei saa kuitenkaan käyttää ansiotarkoituksessa ilman erillistä lupaa ja korvausta.

Taideteoksen kuvaa saa käyttää näyttelyn tiedotusmateriaalissa, kuten painetussa näyttelyluettelossa, kutsukorteissa ja museon verkkosivuilla. Jos näyttely- tai muussa luettelossa on mukana kuvia teoksista, jotka eivät ole näyttelyssä, pitää niistä maksaa erillinen korvaus.

Taideteoksen kuvaa saa käyttää näyttelyarvosteluissa, tieteellisissä esityksissä ja sanoma- sekä aikatausilehdissä päivän tapahtumista uutisoitaessa ilman tekijän lupaa ja erillistä korvausta.

Myyntiin tulevat painotuotteet, kuten museokaupan tuotteet vaativat aina käyttöluvan. Mikäli taiteilija kuuluu Kuvastoon, haetaan käyttö lupa Kuvastosta, muutoin suoraan taiteilijalta. Myös mainontakäyttöä varten tulee aina hakea lupa etukäteen.

Lahden museot on liittynyt Taidekokoelmat verkossa -sopimuksen piiriin vuoden 2020 alussa. Suomen Museoliiton ja Kuvaston solmima sopimus mahdollistaa rajattomat verkkovälitysoikeudet kaikkiin tekijänoikeuden alaisiin kokoelmateoksiin. Museo on oikeutettu julkaisemaan kuvia kokoelmateoksistaan rajattomasti esimerkiksi omilla verkkosivuillaan, Finna-hakupalvelussa, sosiaalisessa mediasa tai osana erilaisia verkkonäyttelyitä.

LIITE 1. KOKOELMAHISTORIA JA NYKYTILA

Lahden museoiden kokoelmahistoria kokoelmittain, perustamisjärjestys.

Lahden historiallinen museo ja kulttuurihistoriallinen kokoelma

Jatkoa kappaleelle.

Uponor Oy lahjoitti museoon Askon Oy:ssä kerätyn aineiston 2005. Kokoelmassa on yli 400 Askon valmistamaa huonekalua pääosin 1930-luvulta 1960-luvulle, muuta yrityksen historiaan liittyvää esineistöä sekä laaja arkisto- ja valokuva-aineisto. Paikallisena huonekaluvalmistajana Askon kokoelma on museolle tärkeä, mutta kokoelmalla on myös valtakunnallinen ulottuvuus. Suurelle yleisölle kokoelma julkistettiin kolmen näyttelyn sarjana vuosina 2007 - 2011. Askon huonekaluihin liittyvä Kalusteista kysyttyä -tietopalvelu avattiin museon internet-sivulle alkuvuodesta 2014.

Vuonna 1970 historiallisen museon peruskokoelmassa oli noin 7600 esinettä. 1970-luvulla kokoelma kasvoi noin 5000 esineellä, 1980-luvulla noin 6500 esineellä. 1990-luvulla kasvu kiihtyi. Kokoelmaan liitettiin noin 12 500 esinettä. 2000-luvulla vuosittaiset esinekartunnat ovat pienentyneet, tosin niin myös hankintoihin käytettävät varat. Vuosituhannen alussa museon peruskokoelmassa oli noin 30 600 esinettä, vuonna 2013 noin 37100. Kun lukuun lisää Viipuri-kokoelman noin 3000 esinettä ja Askon kokoelman noin 1500 esinettä on kokoelman suuruus noin 40 900.

Valtakunnallisessa työnjaossa Lahden kaupunginmuseon toimialueeksi on määritelty Lahden ja Päijät-Hämeen alue. Lahden historiallisen museon valitsemat aihekokonaisuudet vahvistettiin vuoden 1995 kokoelmamäärittelyssä. Vuonna

2009 kirjattiin lisäksi ne aiheet, joihin erityisesti haluttiin panostaa. Näitä olivat paikallinen huonekalu- ja tekstiiliteollisuus. Samalla tuotiin esiin se, että perinnettä voi tallentaa myös ei-esineellisessä muodossa, esimerkiksi haastatteluin tai valokuvin. Ensimmäistä kertaa kirjattiin ylös myös ne aihealueet, joita museo ei kartuta. Nykyajan dokumentoinnin painopisteeksi valittiin vuonna 2009 vanhusväestön elämänpiiriin liittyvän esineistön ja ilmiöiden tallentaminen.

Vuonna 2011 käynnistyi Suomen Museoviraston koordinoima Tako-toiminta, jonka päämääränä on ammatillisesti hoidettujen kulttuurihistoriallisten museoiden välisen tallennusyhteistyön lisääminen, tallennustyönjaon ja nykydokumentoinnin koordinointi. Lahden kaupunginmuseo allekirjoitti valtakunnallisen tallennustyönjakoon liittyvän yhteistyösopimuksen kesällä 2013. Lahden museoihin huonosti sopivia kokoelmia on ryhdytty sijoittamaan uudelleen, esimerkiksi valtakunnallisiin erikoismuseoihin. Työ tuotti tulosta, kun lahtelainen majoitus- ja ravintola-alan kokoelma sai uuden omistajan Hotelli- ja ravintolamuseosta vuonna 2010. Von Bonsdorffin perhoskokoelma lahjoitettiin Luonnontieteelliseen keskusmuseoon vuonna 2011. Samana vuonna luovuttiin Sotilaslääketieteen museon vetovastuusta ja vuonna 2012 Palomuseon kokoelma siirtyi museolta pelastuslaitoksen hallintaan.

Palaa kappaleen alkuun.

